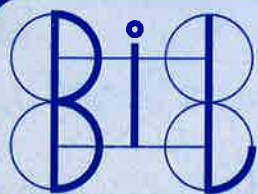

*B*estuurskundige berichten

januari 1998
jaargang 13 nr. 1

Apache: Geld belangrijker dan Europa?

De Bestuurskundige Berichten is een
officieel orgaan van de Bestuurskundige
Interfacultaire vereniging Leiden

Inhoudsopgave

Bestuurskundige Berichten

jaargang 13, nr. 1

januari 1998

Big Brother: Virtuele realiteit of decembergedachten? <i>D. Vrouwdeunt</i>	4
Apache: Geld belangrijker dan Europa? <i>C. Behr en S. de Witt</i>	6
Het Verenigd Koninkrijk en de EMU <i>D.-P. Boender</i>	8
Landelijke Bestuurskunde Dag '98	12
Spiegelingen <i>M. Rutgers</i>	13
De uitbreiding van de NAVO <i>B. Swinkels</i>	16
Wat gaat er mis in het verkeer en vervoer? Van de verwachte naar de gewenste toekomst <i>S.A. Rienstra</i>	20
Aziatische Tijgers <i>P. Venema</i>	26
Zelfportret <i>Theo Jochoms</i>	30
Lezing minister Sorgdrager	33
Gelezen in...	40
Agenda	43

De Bestuurskundige Berichten is een officieel orgaan van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden.

Voorwoord

Een nieuw jaar is begonnen. Een nieuw jaar met Bestuurskundige Berichten...

Ik hoop dat de afgelopen jaarwisseling voor iedereen goed is verlopen. Het is nog maar de vraag of dit bij de komende eeuwwisseling ook zo zal zijn aangezien we te maken kunnen krijgen met het eventuele millenniumprobleem.

Wat het millenniumprobleem precies is, kan je in dit nummer lezen. Daarnaast komen nog andere actuele onderwerpen aan bod, zoals Engeland en de EMU, de eventuele uitbreiding van de NAVO en de Aziatische tijgers. Bovendien kan je in dit nummer de letterlijke weergave lezen van de lezing die minister Sorgdrager op 30 september voor de B.I.L. heeft gegeven. Tenslotte zijn ook de column van Rutgers en het 'Zelfportret' weer in dit nummer te vinden.

Namens de redactie wens ik je een gelukkig nieuw jaar en veel leesplezier,

Laura Hage

De B.I.L. organiseert:

Lezing van mr. A.W.H. Docters van Leeuwen op dinsdag 31 maart om 19.00 in het Academiegebouw.

Houd deze datum dus al vast vrij!

Colofon

Redactieadres: Bestuurskundige Berichten, p/a B.I.L., Postbus 9555, 2300 RB Leiden, telefoon 071-5273696, fax 071-5273979

Hoofdredacteur: L. Hage

Redactie: C. Behr, D.-P. Boender, B. Swinkels, J.P. Venema.

Lay-out: B.J. Rienstra

Redactieraad: M.L. Gevers-Breusers, drs. F. Jorna, dr. F.M. van der Meer en dr. J. de Vries

Druk: Drukkerij Faculteit der Sociale Wetenschappen

ISSN: 0920-5772

Copyright: 1998 B.I.L.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt vier maal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteurs op persoonlijke titel hun mening geven is deze niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie.

Abonnement: Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet-leden kost een abonnement |16,- per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekeningnummer 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. Leiden o.v.v. abonnement B.B. of op giro 9200 van ABN-Amro Leiden o.v.v. B.I.L., rekeningnummer 56.65.22.357; abonnement B.B.

Kopij voor de redactie: Als WP5.1 of WP6.0 bestand op 3.5 inch HD/DD diskette zonder enige opmaakcodes met een uitdraai.

Big Brother: Virtuele realiteit of decembergedachten?

D. Vrouwdeunt

Champagnekurken knallen en een oorverdovend vuurwerk kondigt niet alleen het absolute record ooit in de geschiedenis van de vuurwerkverkoop aan maar legt een rook- en smoggordijn over de drempel van de westerse wereld naar het nieuwe jaar 2000. Terwijl verloofden en verliefden elkaar om de hals vallen breekt paniek uit. Freek de Jonge, die hand in hand optreedt met Youp van 't Hek, wordt plotseling weggedrukt door een zwart scherm, het licht gaat uit door een elektriciteitsstoring en op straat valt de openbare verlichting uit. In de ziekenhuizen klinkt een zwak monotoon gezoem door het geluid van de noodgeneratoren. De kerncentrales in Europa gaan over op de automatische piloot voor een noodstop terwijl in de ziekenhuizen met verbijstering wordt geconstateerd dat de hartbewakingsapparatuur het, ondanks de eigen stroomvoorziening, af laat weten.

Het kabinet Kok moet waarschijnlijk met enige jalousie hebben gekeken naar de simpele oplossing van het millenniumprobleem door de KLM: niet vliegen van 31 december 1999 tot 2 januari 2000.

Toekomstvoorspellers en andere pseudo-filosofen wijzen niet aflatend op revolutionaire veranderingen die zich elke eeuwgrens voltrekken. In onze Christelijke traditie is het noodlot door de voortgang van onze tijd onomkeerbaar. Onafwendbaar stevenen wij immers af op de Apocalypsis en even onafwendbaar is er maar één Dag de Oordeels: Het schrikkeljaar 2000

Het millenniumprobleem is natuurlijk het meest fantastische thema voor een vervolg op George Orwell's 1984.

De kosten van het invoeren van het nieuwe symbool van de Euromunt zullen kinderspel zijn, vergeleken bij de kosten van het oplossen van het

millenniumvraagstuk. Om het Eurosymbool te kunnen gebruiken moeten besturingssystemen, desktopsoftware en lettertypen worden aangepast. De Gartnergroep heeft uitgerekend dat de kosten van deze aanpassingen kunnen oplopen tot f 6000,- per werkplek.

De kosten van het oplossen van het millenniumprobleem bedragen een veelvoud van de politieke brainwave die Euro heet. De aanslag die wordt gedaan op de toch al te geringe capaciteit van Informatie Technologen zal voor grote problemen zorgen voor of de invoering van de Euro of voor de oplossing van het millenniumprobleem.

Het millenniumprobleem is door dat alles allang geen technisch vraagstuk meer. Bestuur en management

lopen grote risico's. De schijnwerpers van de pers, kamervragen en een verontruste regering laten indringend zien dat informatie- en communicatietechnologie niet alleen onlosmakelijk verweven is met elk onderdeel van de samenleving. Bestuur en management komen natuurlijk ook wel heel laat tot het besef dat functioneren of falen, en niet te vergeten de kosten van informatie- en communicatietechnologie belangrijke bestuurlijke vraagstukken zijn geworden.

"Kan de minister president het verklaren waarom de energie in Nederland is uitgevallen? En wat is zijn verklaring voor de stagnatie in de voeding en de zuivel? Welke maatregelen heeft het kabinet na alle publiciteit genomen om uitbetaling mogelijk te maken in januari 2000 van sociale zekerheidsuitkeringen?"

Bestuurlijke vraagstukken? Goede theorievorming ontbreekt, waardoor het lijkt alsof we in het volgende hoofdstuk van een Orwelliaanse roman zijn beland. De hoofdrolspelers in die roman zijn verenigd in het Millennium Platform.

Aan tafel in de oprichtingsvergadering van juni zitten Jan Timmer, voorzitter en ex-Philips topman, prof. Dr. Jan Terlouw, ene meneer Krol, voorzitter van de zorgfederatie, van der Laan, plaatsvervangend directeur Generaal van het ministerie van Economische Zaken, ingenieur Jouwsma, technisch directeur van een high-tech bv., dr. Van den Brink lid Raad van Bestuur van ABN-Amro, ir. Mattes' zelfstandig Itconsultant en drs. J.W. Holtslag DG Openbaar Bestuur bij het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Citaat: "Het doel van het Millennium Platform is om door middel van gerichte acties te bereiken dat binnen bedrijfsleven en overheid de nodige initiatieven worden ontplooid om te zorgen dat rond het jaar 2000 zo min mogelijk storingen in organisaties optreden als gevolg van het millenniumvraagstuk. In het bijzonder zal aandacht besteed worden aan het voorkomen van

calamiteiten of het cumuleren van problemen door onderlinge afhankelijkheden. De doelstelling laat onverlet de eigen verantwoordelijkheden van betrokken organisaties."

Voorzichtiger had het platform de doelstelling niet kunnen formuleren. Blijkbaar weten we niet zeker of die technische problemen tegen de tijd dat het nodig is zijn opgelost. En dat lijkt wel logisch. Alle seinen staan op rood. Blijkens onderzoek denk ruim 60 procent van de verantwoordelijken dat het hier gaat om een technisch probleem dat door inhuren van technici wel kan worden opgelost. Technici zijn nauwelijks meer voorhanden en uitzendbureau Randstad verdubbelt met millenniumactiviteiten de waarde van het aandeel.

Het stimuleren van bewustwording, het actief bemiddelen tussen betrokkenen en het volgen van het procesverloop zijn de belangrijkste taken van het Millennium Platform.

Maar er gebeurt meer. Het Platform wordt ondersteunt door een projectbureau en het Kabinet heeft een aantal risicogebieden benoemd waar specifiek wordt onderzocht waar de problemen liggen en wat er voor nodig is om deze problemen het hoofd te bieden. Hierbij moet worden gedacht aan de volgende sectoren: gezondheidszorg, energie, sociale zekerheid, waterleiding, en de voedingsindustrie. In voorbereiding zijn als pilot Transport, de Energiesector, Rechtspraak en Waterbeheer. En wellicht zullen Politie en Rampenbestrijding volgen. Op basis van de norm 'het belangrijkste eerst' zal elke organisatie allereerst moeten inventariseren of en zo ja waar zich in hun systemen een millenniumprobleem bevindt.

Als de dijken dreigen te bezwijken is het niet gepast om naar de oorzaak te vragen. Dan moet er met zakken worden gesjouwd. Maar direct na tweeduizend komt natuurlijk de vraag op tafel wat er allemaal is misgegaan en welke verantwoordelijkhe-

den tot dan toe niet onderkend zijn. In ieder geval heeft het kabinet erkent dat er specifieke verantwoordelijkheden voor de regering zijn. Maar waar liggen die dan precies en heeft het kabinet dan niet te laat actie ondernomen? Met andere woorden had er ook iets voorkomen moeten worden?

"Niemand verstond wat Grote Broer zei. Het waren enkel maar een paar woorden van bemoediging, woorden zoals zij worden gesproken in het strijdrumoor, die niet afzonderlijk te onderscheiden zijn, maar die het vertrouwen herstellen door het feit, dát zij worden gesproken. Toen verflauwde het gelaat van Grote Broer weer. En daarvoor in de plaats

Apache: geld belangrijker dan Europa?

S. de Wit en C. Behr

Dit artikel is gedeeltelijk gebaseerd op een onderzoeksopdracht van het vak Politiek-Bestuurlijk Management van de vakgroep Bestuurskunde te Leiden.

27 februari 1995.

Question: "About the Netherlands...(laughter)..."

THE PRESIDENT: "It's a great country and a great ally of the United States."

THE PRESS: "Thank you."

Question: "Mr. President, how will you react if the Dutch government decides not to buy Apache helicopters?"

THE PRESIDENT: "Well, that's a decision for the Dutch government to make, obviously, I hope that that will be the decision because I think on the merits,

verschenen de drie leuzen van de Partij in forse hoofdletters :

OORLOG IS VREDE

VRIJHEID IS SLAVERIJ

ONWETENDHEID IS KRACHT

Uit George Orwell : 1984

Daan Vrouwdeunt is consultant en doceert het vak bestuurlijke informatiekunde. De analyse voor de aanpak van het millenniumprobleem in de sociale zekerheid was dit jaar een praktijkopdracht.

it's the best product. But that is a decision that a government has to make."

Question: "Mr. President, are you trying to sell the prime-minister on the benefits of the Apache helicopter?"

THE PRESIDENT: "I've already done that. I've already made my pitch, if you will."

PRIME MINISTER KOK: "And, mr. President, if we don't buy them, we remain a great country."

7 April 1995.

In een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer maken de minister van Defensie J. Voorhoeve en staatssecretaris J.C. Gmelich Meijling hun voornemen duidelijk om, na overleg met de Kamer, zo spoedig mogelijk over te gaan tot de aanschaf van 30 helikopters voor de Luchtmobiele Brigade. Aan dit voornemen is een lang proces van besluitvorming vooraf gegaan. Bovenstaand citaat van een persconferentie in het Witte Huis, tijdens het bezoek van Wim Kok aan de Amerikaanse president Bill Clinton, maakt het internationale belang van de Nederlandse aankoop van Apache gevechtshelikopters duidelijk. Dit jaar worden deze helikopters geleverd.

Luchtmobiele Brigade

De politieke omwentelingen in Oost-Europa en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie veranderde begin jaren '90 de internationale veiligheidssituatie. Tegen die achtergrond werd in 1991 het besluit genomen tot herstructurering van de Nederlandse krijgsmacht. De herstructurering van de Nederlandse krijgsmacht raakte met name de Koninklijke Landmacht, omdat zij een nieuw klein en flexibel onderdeel onder haar gezag zou krijgen: de Luchtmobiele Brigade. Een groot deel van de Luchtmobiele Brigade werd ingevuld met reeds bij de Koninklijke Landmacht bestaand materieel. Voor het luchtonderdeel moesten investeringen worden gedaan. Na een studiefase met betrekking tot transporthelikopters werd de keuze gemaakt tot de aanschaf van 17 Franse Cougar-helikopters en 13 Amerikaanse Chinook-helikopters. Naast de transporthelikopters waren er echter ook bewapende helikopters nodig.

Bewapende helikopters

In 1993 presenteerde de krijgsmacht een lijst met potentiële kandidaten voor de levering van bewapende helikopters. Op deze lijst stonden één

Italiaanse en twee Amerikaanse leveranciers. In het regeerakkoord van het toenmalige kabinet was echter gekozen voor een oriëntatie op Europa in het buitenlandse- en defensiebeleid. Daarom zag staatssecretaris Frinking van Defensie ook graag de Frans-Duitse Tigre-leverancier op deze lijst.

Al snel bleek dat de Italiaanse Mangusta en de Amerikaanse Super Cobra niet aan de voorgeschreven eisen voldeden. De uiteindelijke keuze zou vanaf nu tussen de Franse Tigre en de Amerikaanse Apache moeten worden gemaakt.

April 1995. Na een moeizaam besluitvormingsproces waarin alle argumenten tegen elkaar zijn afgewogen, besloot het kabinet in het voordeel van de Apache bewapende helikopter.

De keuze

Waarom is er voor een Amerikaanse helikopter gekozen? Wat is er gebeurd met de Europese oriëntatie?

Door de reorganisatie van de krijgsmacht in het begin van de jaren '90 moest de landmacht met 55% inkrimpen. De landmacht vond een nieuw 'visitekaartje' noodzakelijk. Alleen al om die reden keek zij naar een helikopter die snel beschikbaar was. De Apache was om deze reden de meest logische keuze: immers deze helikopter was al lange tijd in gebruik bij het Amerikaanse leger. Dit sloot tevens aan bij de voorkeuren van de luchtmacht. Wat betreft management, opleidingen en onderhoudsfilosofie is deze is altijd al sterk georiënteerd geweest op de Verenigde Staten. Het advies dat door het ministerie van Defensie aan de politiek werd gegeven was dan ook pro-Amerikaans.

De uiteindelijke keuze werd helemaal gemakkelijk door de enorme koersval van de dollar in de week dat het besluit over de aanschaf door het kabinet moest worden genomen. Dit maakte de Amerikaanse Apache helikopter ook nog eens 180 miljoen gulden

goedkoper.

De Europese oriëntatie van de politiek lijkt het verloren te hebben van de centen en van de praktische voorkeuren van de kant van defensie. De toevoeging van de Frans-Duitse Tigre helikopter lijkt slechts een symbolisch gebaar te zijn geweest.

Bovendien was er met betrekking tot de Luchtmobiele Brigade al een keer voor Europa gekozen. Dit waren de 17 transporthelikopters van Franse makelij. Blijkbaar kon een volledig Amerikaanse keuze voor de bewapende helikopters hierdoor worden gerechtvaardigd. De helikopters worden dit jaar door de Amerikanen aan de Nederlandse Landmacht geleverd. Zo snel mogelijk zullen ze operationeel worden ingezet.

Wat zegt dit alles voor de Europese oriëntatie in de toekomst? Zullen economische aspecten altijd de voorkeur krijgen boven politieke voornemens? Wanneer, 'aangemoedigd' door het Nederlandse voorbeeld, ook de andere deelnemers aan de Europese samenwerking, het sneller gemakkelijker vinden om politieke voornemens 'van tafel te schuiven', loopt de Europese samenwerking steeds vaker de kans ondergesneeuwd te raken. Met het naderen van de EMU lijkt dit niet het juiste pad om te bewandelen.

Sandra de Wit

Claudia Behr

Studenten Bestuurskunde in Leiden

Het Verenigd Koninkrijk en de EMU

D.-P. Boender

Ian Taylor (Conservative), schaduw-onderminister voor Noord-Ierland verlaat op 29 oktober de front bench uit onvrede over de Euro-sceptische houding van het Conservative Shadow Cabinet onder leiding van William Hague. De nieuwe leider van de Conservatives sprak tijdens het partijcongres nog milde woorden over de Europese eenwording. Men was van mening, dat Groot-Brittannië in de nabije toekomst niet tot de EMU zou moeten toetreden.

Deze uitspraak was vaag genoeg om zowel de Euro-sceptici van de harde lijn alsook de meer pro-Europees ingestelde leden van de partij tegemoet te komen.

Op maandag 27 oktober '97 maakte Gordon Brown, de Britse minister van Financiën bekend dat het Ver-

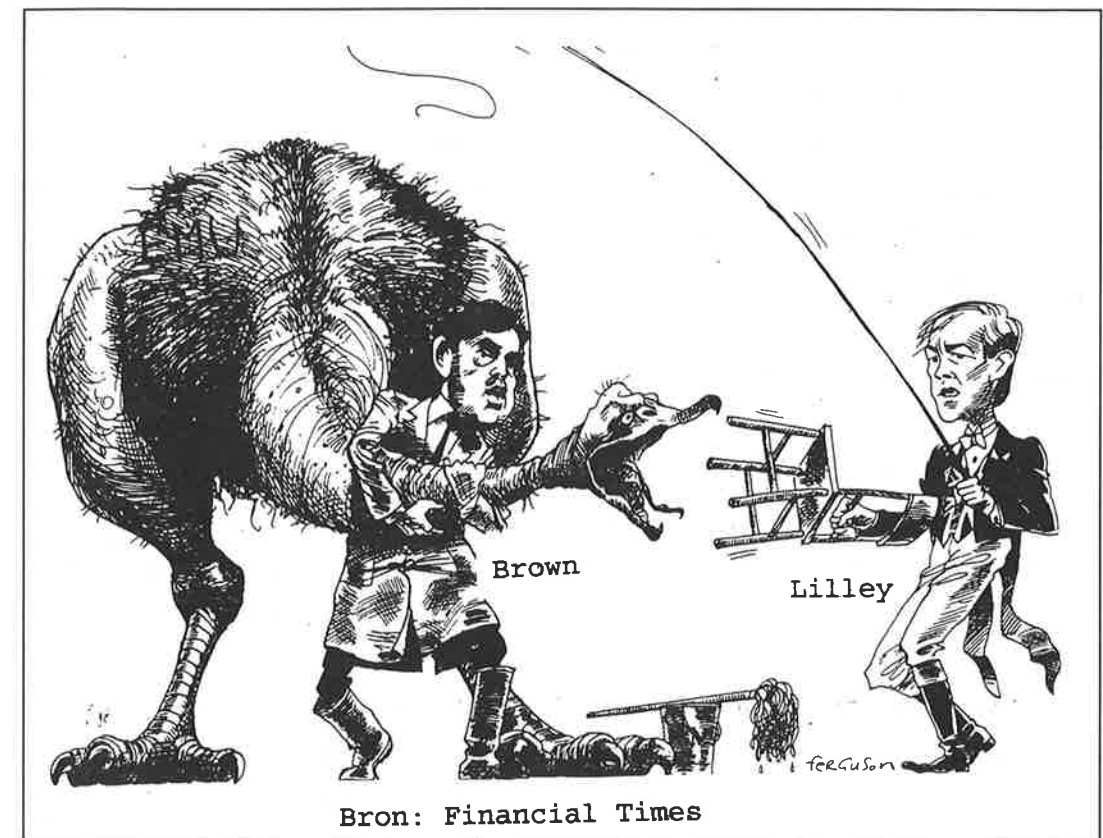
enigd Koninkrijk niet op 1 januari '99 tot de EMU zal toetreden. De Labour-regering onder leiding van Tony Blair is van mening, dat de Britse economie momenteel onvoldoende gelijk loopt met de rest van Europa; ook zou het Britse bedrijfsleven nog niet goed genoeg voorbereid zijn voor toetreding tot de EMU.

Hierdoor zal Groot-Brittannië niet voor 2002 deelnemen aan de Europese eenheidsmunt.

Labour heeft aangegeven, dat wanneer zij voor een tweede termijn gekozen zullen worden, zij een referendum zullen houden over een al dan niet toetreden tot de EMU, wanneer de Britse economie daar sterk genoeg voor is. Maar Gordon Brown zei in de verklaring aan het parlement wel dat Labour in principe de Pond wil afschaffen en de Euro aannemen. Hij roept de overige partijen op een pro-Europese consensus te bewerkstelligen.

portant to have a clear pragmatic policy on the greatest issue of our day, than to try to please everybody at the same time'. William Hague verwierpt de kritiek dat 'the Tories risk becoming isolated, marooned and marginalized'.

Kenneth Clarke, minister van Financiën tijdens de laatste Tory-regering van John Major en pro-Europeaan, heeft in een reactie op de officiële partijlijn tot een zgn. cross-party coalition opgeroepen waarin zowel de politieke partijen als de zakenwereld, het bankwezen en de vakbonden zitting zouden

Onderwijl heeft de Conservative Party haar officiële standpunt een kleine twee weken voor de bekendmaking door Gordon Brown van het regeringsstandpunt, aanzienlijk verscherpt. De Tory-party heeft aangegeven zeker in de volgende kabinetsperiode niet aan de EMU mee te willen doen; dit betekent in ieder geval een periode van 10 jaar. Hiermee heeft Hague een duidelijk standpunt ingenomen en de partij een duidelijk anti-Europees gezicht gegeven. 'It is more im-

moeten nemen om in een toekomstig referendum een "Yes-vote" te bewerkstelligen.

In een reactie verwelkomde Gordon Brown, Kenneth Clarke's oproep en riep hij alle andere pro-Euro Tories op om hem te steunen in het creëren van een pro-Europese consensus. Ook Malcolm Bruce, woordvoerder m.b.t. Financiën van de Liberal Democrats, de meest pro-Europese partij in het parlement gaf aan dat een 'cross-party coalition' van groot belang was

om een uiteindelijke 'Yes-vote' te bewerkstelligen. De Liberal Democrats willen dan ook het liefst nog tijdens deze parlementsperiode een referendum over Europa houden. De Tories hebben aangegeven, dat de EMU een verkiezingsthema zal worden: *If you want to keep the pound, vote Conservative!* De pro-Euro's binnen de partij zijn zeer verontrust, waaronder grote namen als Kenneth Clarke, maar sinds kort ook openlijk Michael Hesseltine, voormalig vice-premier, die zei: *"The current leadership's decision to rule out a single-currency for the next ten years is not in the interest of the party or the country"*. Ook de voormalige minister John Gummer gaf aan zonder Europa nooit een goed milieubeleid te hebben kunnen voeren. Hij is dan ook van mening, dat het Verenigd Koninkrijk wanneer mogelijk snel lid moet worden om zodoende een leidende rol binnen Europa te kunnen spelen en hiermee het beste voor het Verenigd Koninkrijk te realiseren.

Het schaduwkabinet is van mening, dat het opgeven van de eigen munt misschien voordelig is voor de grote bedrijven en multinationals, maar dat de kleine en middelgrote zelfstandige ondernemingen juist onder invoering van EMU zullen lijden. De voormalige Tory-regering was ook altijd al tegen het ratificeren van de 'Social Chapter' uit het Verdrag van Maastricht, waarin men o.a. verplicht wordt een minimumloon te betalen aan werknemers. De huidige Labourregering is echter wel akkoord gegaan. De Tories zijn van mening, dat de grote groei van de Britse economie de laatste jaren vooral het werk was van het eigen economische beleid en het niet toetreden tot de EMU en het niet tekenen van de 'Social Chapter'. Doordat de rest van Europa hun economieën moesten/moeten aanpassen om de EMU-criteria te halen, kende Groot-Brittannië een grotere groei juist door het zelf kunnen 'sturen' van haar financiële zaken. Ook had het Verenigd Koninkrijk een grote aantrekkingskracht voor grote bedrijven vanwege het ontbreken van de voor-

waarden van de 'Social Chapter' waardoor het goedkopere en betere mogelijkheden bood dan de overige landen binnen Europa. Euro-sceptici, waaronder John Redwood (schaduwminister voor handel en industrie) en Peter Lilley (schaduwminister van financiën) menen, dat het opgeven van de eigen munteenheid ook zal leiden tot het opgeven van de eigen economie en dat daardoor de concurrentiepositie van Groot-Brittannië zal verslechteren. Peter Lilley: *"The Chancellor has made it clear, that the primary goal of the Government's economic policy will be to ensure that Britain achieves and maintains the conditions for entry into EMU. This will harm the economic interests of the British people"*. Zoals William Pitt de jongere, premier van 1783 tot 1801 zei: *'British policy is British trade'*. Toetreding tot de EMU is dus niet in het belang van het Verenigd Koninkrijk.

Op 21 november maakte het pro-Europese Conservatieve parlements lid Sir Peter Temple Morris bekend dat hij uit de partij stapt uit onvrede met het huidige beleid van de partijleiding ten opzichte van Europa. Het verlies in de 'by-election' in Peckham, dat tot nu toe altijd een Tory-bastion is geweest, geeft volgens hem aan dat de *'policy of being nationalistic and inwardlooking are trades the public increasingly don't want'*. Uit een laatste peiling (half november), uitgevoerd door een particuliere investeringsbank, blijkt dat het aantal Britten dat zich tegen de Euro keert sterk is afgenomen en nog slechts iets meer dan de helft telt: 52 %. Een maand ervoor was dat nog 75 %.

Nu lijkt het alsof alleen de Tories een 'Euro-probleem' hebben. Dit is echter niet helemaal waar. Op 29 oktober '97 rebelleerde Norman West, een Labour MEP (Member of the European Parliament) nadat vier anderen dat al eerder hadden gedaan, tegen de zgn. 'gagging order' welke de Labour-partijtop had ingesteld nadat Labourleden van het Europees parlement van het regeringsstandpunt waren afgeweken.

Deze 'gagging order' houdt in dat Labourleden in het openbaar geen kritiek mogen uitoefenen op het regeringsbeleid.

Maar niet alleen binnen het Europees parlement zijn er sceptici te vinden. Ook binnen het nationale parlement zijn er onder Labour Euro-sceptici te vinden. Zoals leden van de oude garde binnen de partij als Denzil Davies en Tony Benn. De eerste was blij, dat de EMU in ieder geval tijdens deze kabinetsperiode geen doorgang zal vinden. Tony Benn was nog scherper in zijn opvatting over eventuele toetreding binnen de EMU. *"...entry into EMU would effectively end the Government's control over the economy, and would strip the public of its right through the ballot box to determine economic policy"*. Deze opvatting sluit in dit verband nauw aan bij het Conservatieve standpunt. In reactie op de 'gagging-order' riep hij de partijtop op om de Euro-sceptische fractie binnen de Labourpartij openlijk haar mening te laten verkondigen in de aanloop naar een referendum.

De vakbonden reageerden tevreden op de aankondiging van de regering, maar waren teleurgesteld over het feit dat de regering deelname binnen de huidige kabinetsperiode pertinent uitsluit. Toetreding tot EMU, zo menen zij, zou de positie van de werknemer sterker maken. Ook de grote werkgeversbonden zijn blij met de uitspraak, dat men in principe in de volgende kabinetsperiode zal toetreden.

Maar niet alle werkgevers zijn tevreden. Bill Good, managing director bij Sterling Tubes, een bedrijf dat 80 % van zijn producten exporteert, zei in een reactie in de Financial Times: *"The government is correct that the timing is not right to join EMU. But if you have economies running parallel, you do not need a single*

currency anyway. You are actually giving away the responsibilities of individual governments to govern: to set interest rates and expand or contract their economies."

Uit het voorgaande valt af te leiden, dat er nog vele verhitte discussies zullen volgen, zowel binnen als buiten het parlement. Naast bovenstaande, dient men nog enige andere factoren die hier buiten beschouwing zijn gelaten, in ogenschouw te nemen die op de achtergrond een grote rol spelen binnen de Euro-discussie. Denk bijvoorbeeld aan de 'British Commonwealth of Nations', bestaande uit alle voormalige koloniën van Groot-Brittannië en waar men nog nauwe contacten mee heeft. Ook de recente 'devolutieproblemen' spelen in het achterhoofd van mensen een grote rol.

Het is evident dat het eeuwenoude principe 'right or wrong, my country' nog steeds door de Britse overheid wordt gehanteerd. Ook blijkt dat het afwijzen of aannemen van de Euro een brede maatschappelijke discussie is; dit in tegenstelling tot Nederland en andere Europese landen. Wellicht is het daarom verstandig om de discussie binnen het Verenigd Koninkrijk op de voet te volgen, zodat men een beter overzicht van de voor- en nadelen krijgt dat ook voor Nederland of elk ander Europees land van belang kan zijn. Wellicht kan het Britse voorbeeld leiden tot een voorzichtigere aanpak bij die landen die te snel hun nationale belangen inleveren voor het groot-Europees denken.

David-Paul Boender

Student bestuurskunde in Leiden

Landelijke Bestuurskunde Dag '98

Donderdag 16 april wordt voor de twaalfde keer de Landelijke Bestuurskunde Dag georganiseerd. Op dit moment houden zeven studenten van de faculteit Bestuurskunde van de Universiteit Twente zich bezig met het organiseren van deze dag.

De titel van de Landelijke Bestuurskunde Dag is dit jaar: "Sturen in de samenleving: de relatie overheid - burger nader bekeken". Dit thema leent zich goed voor een brede uitwerking van veel verschillende onderwerpen en visies. Een aantal aspecten komen in alle onderdelen echter terug: de relatie tussen de overheid en haar burgers en de actualiteit.

Na een 'Twentse' ontvangst met krentewegge beginnen we met een forumdiscussie over de flexibilisering van de arbeidsmarkt. In dit forum zitten vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersverenigingen met elkaar aan tafel, ook Randstad zal aan het woord komen. Ook hebben wij verschillende mensen uit de politiek uitgenodigd om hun standpunten over dit onderwerp te belichten. Jan Marijnissen, fractievoorzitter van de SP, heeft zijn medewerking toegezegd aan de forumdiscussie. Verder zijn opmerkingen of vragen uit het publiek welkom.

Vervolgens zijn er twee rondes workshops gepland, waarbij bezoekers twee maal kunnen kiezen uit zeven workshops. De thema's hiervan lopen uiteen van Grote Steden problematiek en informatisering tot en met de ontwikkelingen in Europa. Zo zal bijvoorbeeld Michael van Praag namens de KNVB komen spreken over zelfregulering bij de aanpak van voetbalvandalisme. Schiphol zal een workshop verzorgen over rechtsbescherming van burgers bij grote projecten.

Na de eerste ronde is er een lunch. Het laatste onderdeel van de dag is een lezing door een prominente politicus of bestuurskundige. We zijn momenteel nog in onderhandeling met verschillende mensen. Het thema van de lezing staat dan ook nog niet vast. Natuurlijk sluiten we af met een borrel.

De LBD'98 wordt gehouden in de Twentse schouwburg en in het Muziekcentrum van Enschede. Dit is op loopafstand van station Enschede. Wie er voor kiest met het openbaar vervoer te komen, krijgt een deel van de reiskosten vergoed. Ook met de auto is de LBD gemakkelijk te bereiken. De dag zal beginnen om half elf, zodat bezoekers van ver ruim gelegenheid hebben om tijdig in Enschede te zijn.

Wij houden u op de hoogte van verdere ontwikkelingen rondom de LBD. In februari kunt u onze mailing tegemoet zien.

Wij hopen u op 16 april te verwelkomen in Enschede!

Voor meer recente informatie: www.bsk.utwente.nl/lbd98. Wij zijn iedere werkdag van 10.00 tot 14.00 bereikbaar op het volgende nummer: 053-4836632, fax: 053-4337415. U kunt ons ook schrijven: Stichting Landelijke Bestuurskunde Dag '98, Postbus 545, 7500 AM Enschede.

Spiegelingen

door Mark Rutgers

De vanzelfsprekendheid van welsprekendheid lijkt verloren. Anders gezegd, het belang van goede mondelinge communicatie wordt onderschat. De politieke retoriek terzijde gelaten, is er weinig aandacht voor verbale communicatie in de bestuurskunde, ongeacht of het gaat om de 'street-level bureaucrat' of de Secretaris-Generaal. Zelfs een krantartikel met als kop 'ambtenaar laks met telefoon' blijkt niet te gaan over het gesprokene, maar over de vermeende geringe bereidheid van ambtenaren de hoorn op te pakken. Geheel in lijn met Weber's 'Aktenmäßig' bestuur ligt de nadruk op de kwaliteit van het schriftwerk. Zo worden er al decennia lang 'taallessen' voor ambtenaren georganiseerd en is er zelfs een Commissie Duidelijke Taal (de zogenaamde Commissie - Vondeling) geweest. Daardoor zijn schitterende, dus onbegrijpelijke, afkortingen zoals 's.s.t.t.' volledig in onbruik geraakt. Kortom, met 'ambtelijke taal' wordt niet bedoeld op hetgeen wordt gesproken, maar op de 'geschreven taal'. Ambtelijke taal heeft als bijzonder kenmerk dat ze voor de gewone burger onbegrijpelijk is. Het standaard verweer daartegen is volgens Ritter (in 1939): "mijn vriend, gij miskent den aard der ambtelijke structuur ten eenenmale. Hetgeen de corresponderende Overheid begeert is een zoó nauwkeurige omschrijving van haar bedoelingen, dat de Geadresseerd aan den dwang van voorschrift, uitlegging of opvatting niet kan ontkomen. In de ambtelijke formulereering behoort een praeventieve sanctie te liggen voor een richting uitvoeren van den Overheidswil, of wel een zoo omzichtige bepaling van standpunten, dat de exceptie wordt afgesneden aan de wederpartij." Duidelijk, of niet soms?

Maar snel terug naar de gesproken taal. Aan de ene kant is het vanouds gebruikelijk dat de aankomend ambtenaar/bestuurder 'welsprekend' is. Dat is eenvoudigweg onderdeel van de opvoeding en daarmee vanzelfsprekend. Het is echter nooit onderdeel van enigerlei examen in het openbaar bestuur geworden. De grondslag voor ambtsexamens in Engeland is bijvoorbeeld gelegd in het (beroemde) 'Report on the permanent civil service' (1854) van Nothcote & Trevelyan. Alle vereisten voor het ambtelijke functies hebben daarin betrekking op feiten en

talen kennis die schriftelijk moeten worden getoetst.

Is er dan niets te vinden over welsprekendheid als tak van ambtelijke communicatie? Jawel, J.H. de Goede jr. – ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Rheden, aldus het titelblad – publiceerde bijvoorbeeld het boekje "Ambtelijke welsprekendheid - voornamelijk bij de uitoefening van het gemeentebestuur" (2^e druk, 1940). Het boek begint met enige theorie en oefeningen. Een illustratie: "Men houdt den mond gesloten en laat de tong rustig liggen, den mondbodem daarmee geheel bedekkend. Dan welft men de tong iets, laat de onderkaak zakken, waarna – als vanzelf – huig en gehemelte worden opgetrokken en zoodra men nu adem uitstoot, met de bedoeling klank voort te brengen, klinkt de a." (p.23). Ziedaar een tak van de bestuurskunde die in een modern curriculum probleemgestuurd en met behulp van videocamera kan worden onderwezen.

Ambtelijke welsprekendheid wordt door De Goede overigens beperkt tot de ambtelijke redenaar die *met gezag* moet spreken; dat is de ambtenaar van de burgerlijken stand die als overheidsorgaan bruid en bruidegom toespreekt en, natuurlijk, de burgemeester! Vooral de laatste krijgt zijn aandacht en wordt voorzien van adviezen voor en voorbeelden van diverse soorten redevoeringen; zoals de 'autoritaire', 'waardeerende', 'troostende' of 'leidende' toespraak. Neem bijvoorbeeld de toespraak bij een het ambtelijk jubileum: "Men mag getuigen van de genegenheid voor de gemeente, van de liefde voor het werk, van de gelegde vriendschapsbanden, van moeilijkheden waarmede moet worden gestreden, van zegen en blijchap." Of bij een toespraak tot de politie in roerige tijden: "Met kracht roep de leider alle manschappen op tot eendrachtige samenwerking." Aardig is ook dat de burgemeester zich als voorzitter van de raad moet inhouden: "Wie zich als voorzitter herhaaldelijk in de besprekingen mengt, verspilt zijn kruis." Niet alles is overigens even stellig voorgeschreven getuige het woordje 'kan' in een advies voor de afscheidsrede van de burgemeester: "Men kan besluiten met het uitspreken van vertrouwen in de toekomst der gemeente,..."

Niemand zal waarschijnlijk ontkennen dat welsprekendheid een belangrijke vaardigheid is. Het speelt ook een grote rol in de 'ultieme toets': het sollicitatie gesprek. Welsprekendheid is - een enkele vereiste mondelinge presentatie daargelaten - geen expliciet onderdeel van enig mij bekend bestuurskunde curriculum. Maar toch... het doctoraal examen bestaat nog altijd uit een gesprek van een halfuur tussen examencommissie en kandidaat op grond waarvan het scriptiecijfer wordt vastgesteld!

*Men moet het denken bijbrengen,
niet wat al gedacht is.*

C. Gurlitt

De uitbreiding van de NAVO

B. Swinkels

"Welkom in de democratie, mijn beste Nikolaj", zei generaal Viktor Mavik, een man met een enorme borstkas en een dreunende stem. "Welkom in een wereld waarin Tsjechië, Hongarije, Polen en de rest van het Warschaupact door het westen worden uitgenodigd om lid te worden van de NAVO, zonder dat iemand naar onze mening vraagt".

Bovenstaande regels komen uit het boek "Contra Commando" van Tom Clancy, de Amerikaanse techno-thriller schrijver. Het verhaal speelt zich af in een hedendaagse wereld na de val van het communisme. Een NAVO die op het punt staat uit te breiden, een Russische president die hervormingen probeert door te voeren en een zich opnieuw opbouwende Oost-Europa. In Rusland is niet iedereen het met de situatie eens en de minister van buitenlandse zaken, Dogin, is een van hen. Hij is een oud communist en ziet het verval van zijn land met lede ogen aan. Samen met een aantal gelijkgezinden binnen de Russische regering slaat hij de handen ineen met hoge officieren van de strijdkrachten, die dezelfde ideeën aanhangen, om de regering omver te werpen en de oude Sovjetunie in oude glorie te herstellen. Dogin en zijn aanhangers zien het verval en het machtsverlies van hun land namelijk als gevolg van de hervormingen. De uitbreiding van de NAVO naar het oosten zien zij als een direct gevaar voor de soevereiniteit en veiligheid van hun land.

Tom Clancy werkt in dit boek eigenlijk met de volgende stelling:

Door trage hervormingen en slechte economische toestanden als gevolg daarvan, gecombineerd met een

verlies aan macht en prestige van Rusland, worden conservatieve krachten gebundeld om de staat omver te werpen en de Sovjetunie te herstellen. Deze krachten zien de uitbreiding van de NAVO als een bewijs dat Rusland niet meer serieus genomen wordt.

Deze stelling is interessant omdat op dit moment de NAVO op het punt staat uit te breiden met voormalige leden van het eveneens voormalige Warschaupact en Rusland daar protest tegen aan tekent. Waarom willen deze voormalige Warschaupactleden zo graag lid worden van de NAVO en waarom is Rusland daar zo op tegen? Zelfs binnen de huidige leden van de NAVO, waaronder Nederland, is enige tegenstand te vinden tegen de voorgenomen uitbreiding van de NAVO.

Laten we eerst eens een stukje geschiedenis behandelen om wat meer van de situatie te begrijpen. Na afloop van de Tweede Wereldoorlog beheerste de Sovjetunie het oostelijke deel van Europa en werd het westelijke deel door de Verenigde Staten weer op de been gebracht. Door de verslechterende relatie tussen de VS en de S.U. werd de situatie zeer gespannen en werd een aanval van de Sovjets op het westen niet langer uitgesloten. Om de veiligheid van de (nog) in puin liggende West-Europese staten te garanderen, sloten een aantal landen een militair bondgenootschap

met de VS en Canada in 1949. Dit bondgenootschap werd de Noord Atlantische Verdrags Organisatie, ofwel de NAVO, genoemd. Toen in 1955 West-Duitsland lid zou worden van de NAVO, was dit onacceptabel voor de Sovjetunie. Nog het zelfde jaar werd in de Poolse hoofdstad Warschau een militair verdrag getekend door alle Oost-Europese staten die onder de Sovjet invloed vielen. Dit militaire bondgenootschap, het Warschaupact, was eigenlijk meer een

Hiermee zijn we op een belangrijk punt van verschil tussen de NAVO en het Warschaupact aangekomen. De NAVO is een militair samenwerkingsverband tussen gelijkwaardige leden, hoewel de VS vanwege hun enorme inbreng van manschappen, materieel en financiën wel een soort leidersrol hebben. Het Warschaupact daarentegen werd sterk beheerst door de S.U.

Dit ging zelfs zover dat het hoogste militaire orgaan

Gedurende de koude oorlog het beeld van 'De vijand': parade op het rode plein in Moskou

symbolische samenwerking die door de Sovjets werd afgedwongen, omdat alle landen die door hen werden beheerst al militaire verdragen hadden met de Sovjetunie.

Het Warschaupact gaf de Sovjets wel de mogelijkheid hun greep op de strijdkrachten van de leden uit te breiden, wat ook gebeurde.

van het Warschaupact zowel in oorlog als vrede direct onder het militaire opperbevel van de Sovjet-strijdkrachten stond. Tevens bezetten officieren van de S.U. sleutelposten in de staven van de strijdkrachten van de leden. Dit werd, vanzelfsprekend, niet door iedereen op prijs gesteld, maar wel voorzichtig verzwegen vanwege represailles.

Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat na de ineenstorting van het communisme het Warschaupact uiteenviel. Veel van de voormalige leden hiervan willen nu lid worden van de NAVO en nadat de Sovjetunie uiteenviel, willen zelfs enkele van de nieuwe staten die hieruit tevoorschijn kwamen het lidmaatschap verwerven. De redenen hiervoor zijn vaak dezelfde, door lid te worden van de NAVO hopen de landen een snellere verwezenlijking van de welvaart en vooruitgang te behalen, omdat een NAVO bondgenoot een aantrekkelijke handelspartner is. Tevens is een belangrijke reden dat veel van de landen in Oost-Europa nog weinig vertrouwen hebben in de situatie in Rusland. Deze was en is nogal onvoorspelbaar en een mogelijke omwenteling ten gunste van een nieuw communistisch of nationalistisch regime was (en is misschien nog) een mogelijkheid. De voormalige leden van het Warschaupact willen niet terug naar de oude situatie en zien dus een NAVO-lidmaatschap als waarborg voor hun onafhankelijkheid.

Waarom is Rusland nu zo tegen een uitbreiding van de NAVO in haar richting? Het antwoord hierop is zeer ingewikkeld, maar een verklaring ligt in het Russische verleden. Deze eeuw hebben de Russen in beide wereldoorlogen een invasie van hun land met de grootste offers en net op het nippertje afgeslagen. In de Tweede Wereldoorlog alleen al verloren meer dan twintig miljoen Russen het leven! Ter vergelijking: Nederland telt vijftien miljoen inwoners. Ook was de schade aan de steden en het land onvoorstelbaar groot. Daarom hebben de Russen na de Tweede Wereldoorlog de onder hun controle staande landen in Oost-Europa als een bufferzone ingesteld om een mogelijke nieuwe invasie uit het westen tot staan te brengen voordat deze Rusland zelf bereiken kon. Dit was ook een van de redenen dat de Sovjets hun "bondgenoten" zo streng onder toezicht hielden. Nooit zou de Sovjetunie meer een vijand aan haar grenzen dulden. Ook al weten de Russen nu dat een

aanval van de NAVO niet te verwachten is, toch spelen de herinneringen aan de beide wereldoorlogen nog steeds een belangrijke rol in de gedachten van veel Russen. Een militair bondgenootschap aan de grenzen van Rusland is dan ook een onaanvaardbare gedachte voor de Russen.

Heeft een NAVO-lidmaatschap nu eigenlijk wel zoveel voordelen voor de mogelijke nieuwe leden? Op dit moment hebben Polen, Tsjechië en Hongarije ingestemd met de voorwaarden die de NAVO stelt om lid te worden. In december 1997 beslist de Raad van de NAVO of de landen toegelaten mogen worden, waarna de parlementen van de oude en nieuwe leden het verdrag moeten ratificeren. Als al deze hindernissen genomen zijn worden de drie landen tijdens de viering van 50 jaar NAVO in Washington op 4 april 1999 officieel lid. En er staan nog meer landen te trappelen om lid te mogen worden. Het is echter nog maar de vraag of deze landen een lidmaatschap kunnen dragen. De economische en sociale situaties zijn nog niet echt florissant te noemen, zodat de kosten die een lidmaatschap met zich meebrengt in het begin nog over alle leden verdeeld zullen moeten worden. Ook zullen de strijdkrachten grondig gereorganiseerd moeten worden. Veel van het materieel zal afgestoten moeten worden en nieuwe militaire doctrines zullen moeten worden ingevoerd. Het Warschaupact had als belangrijkste doctrine namelijk een grootscheepse tankaanval op het westen en de kwantiteit van het materieel was belangrijker dan de kwaliteit. De Warschaupactleden hadden op het laatst tijdens de koude oorlog op sommige wapens een overmacht van 10 op 1 tegen de NAVO. De NAVO heeft na de koude oorlog een nieuwe doctrine van crisisbeheersing ingevoerd, wat voor de leden resulteerde in het verkleinen van hun legers en het afstoten van veel zwaar materieel. De lang gevreesde massale tankaanval van het Warschaupact behoorde immers tot het verleden en dus konden veel tanks worden afgestoten.

Ook de huidige leden zullen de gevolgen van een uitbreiding merken. Zo zullen de nieuwe leden moeten worden opgenomen in de militaire en civiele commandostructuren van de NAVO. De legers zullen met elkaar moeten oefenen en het vertrouwen van de voormalige vijanden moeten winnen en omgekeerd ook verdienen. Zo hebben een aantal Nederlandse eenheden onlangs nog in Polen geoefend als een soort van kennismaking. De gevolgen zullen echter vooral op financieel gebied te merken zijn en dat is voor veel van de nieuwe- of aspirantleden nog maar afwachten wat het voorlopig gaat kosten. Zij zullen veel van hun materieel moeten vernieuwen en/of aanpassen. De vraag is of dat nu wel zo wijs is op dit moment. Veel van de Oost-Europese economieën beginnen net een beetje uit het dal, dat na de ineenstorting van het communisme ontstond, te klimmen en een grootscheepse aanpassing van de strijdkrachten kan wel eens een (te) zware aanslag zijn op de geldreserves zodat de welvaart erop achteruit kan gaan.

De houding van Rusland mag ook niet vergeten worden. Hoewel de Russen hun protesten hebben afgezwakt zijn zij nog steeds tegen een uitbreiding van de NAVO. Het gevaar dat Tom Clancy schetst in zijn boek is wel degelijk aanwezig. Er is misschien niet

zoveel kans op maar er is al eens eerder geprobeerd de regering omver te werpen, waar Gorbatsjov, de laatste leider van communistisch Rusland, bijna slachtoffer van werd vanwege zijn perestrojka en glasnost. En als het ooit waar wordt wat Tom Clancy schrijft is het te hopen dat de mogelijkheid van een door de coupplegers "gekaapte atoombom" niet bewaarheid wordt. Hoewel dit met de huidige "chaos" in het beheer van de atoomwapens in de voormalige landen van de Sovjetunie een angstaanjagende realiteit lijkt.

Een uitbreiding van de NAVO in de richting van Rusland zal dan ook met de grootste zorg moeten plaats vinden. Tevens zal een aantal van de mogelijke nieuwe leden een betere sociaal-economische situatie moeten ontwikkelen die een lidmaatschap dragelijk maakt. Concluderend kan men dus stellen dat een uitbreiding van de NAVO op een voorzichtige wijze en dus niet op een geforceerd versnelde wijze mogelijk kan zijn. Op deze wijze is het beter voor zowel de nieuwe leden als de oude en voor Rusland.

Bob Swinkels

Student Bestuurskunde in Leiden

Schrijf ook een artikel voor in de Bestuurskundige Berichten!!

Het volgende nummer zal in het teken staan van de verkiezingen.

Wil jij hierover schrijven? Dat kan.

Schrijf een interessant artikel en lever dit uiterlijk maandag 2 maart in de B.I.L.-kamer in op een diskette getikt in WP5.1 of WP6.0 met een uitdraai.

Verder is de redactie op zoek naar nieuwe redactieleden, vooral eerste- en tweedejaarsstudenten zijn van harte uitgenodigd!!

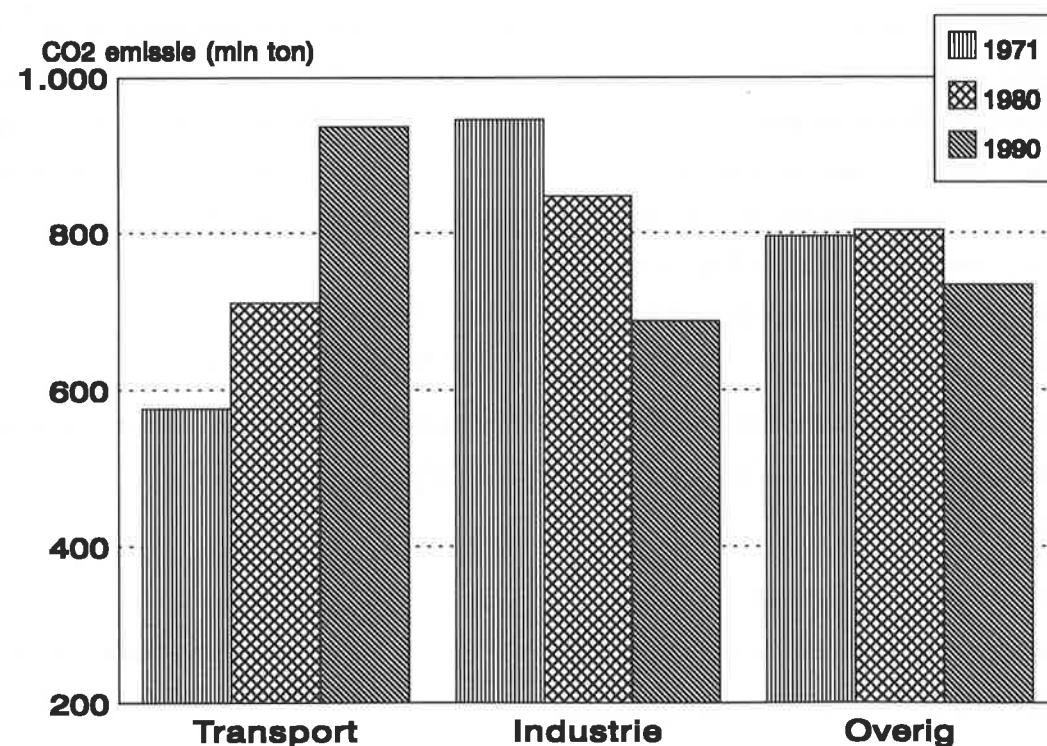
Heb jij zin om met medestudenten een semi-wetenschappelijk tijdschrift te maken, kom dan langs in de B.I.L.-kamer!

Wat gaat er toch mis in het verkeer en vervoer?

Van de verwachte naar de gewenste toekomst

S.A. Rienstra

Het verkeers- en vervoersbeleid lijkt volkomen uit de hand te lopen: er komen alsmaar meer files, het autogebruik blijft stijgen, het gebruik van het Openbaar Vervoer neemt nauwelijks toe ondanks miljarden-investeringen in de infrastructuur en de emissies van bijvoorbeeld CO₂ blijven stijgen - dit in tegenstelling tot andere sectoren in de economie (zie de bijgevoegde figuren). De verklaring voor dit falen kan deels gevonden worden in het besluitvormingsproces, zoals eerst geanalyseerd zal worden. Vervolgens wordt besproken wat de verwachtingen en wensen van experts zijn ten aanzien van toekomstig beleid en hoe daartoe het besluitvormingsproces dient te veranderen.

Figuur 1 Trends in CO₂ emissies

Bron: Berekeningen o.b.v.: OECD, 1993, Environmental Data Compendium, Parijs.

Het besluitvormingsproces

Figuur 3 presenteert de belangrijkste actoren en hun

relaties in het besluitvormingsproces ten aanzien van het verkeer en vervoer.

Individueel

Individueel (of burgers) zijn de eindgebruikers van mobiliteit. Individualisering is op het ogenblik een belangrijke maatschappelijke trend. Individueel gedragen zich steeds meer als 'calculerende burgers', die gericht zijn op het verbeteren van de eigen financiële en maatschappelijke positie. Hierdoor zijn individuen steeds minder geneigd zich 'sociaal' te gedragen, waardoor het steeds moeilijker wordt individuen te sturen en te beïnvloeden.

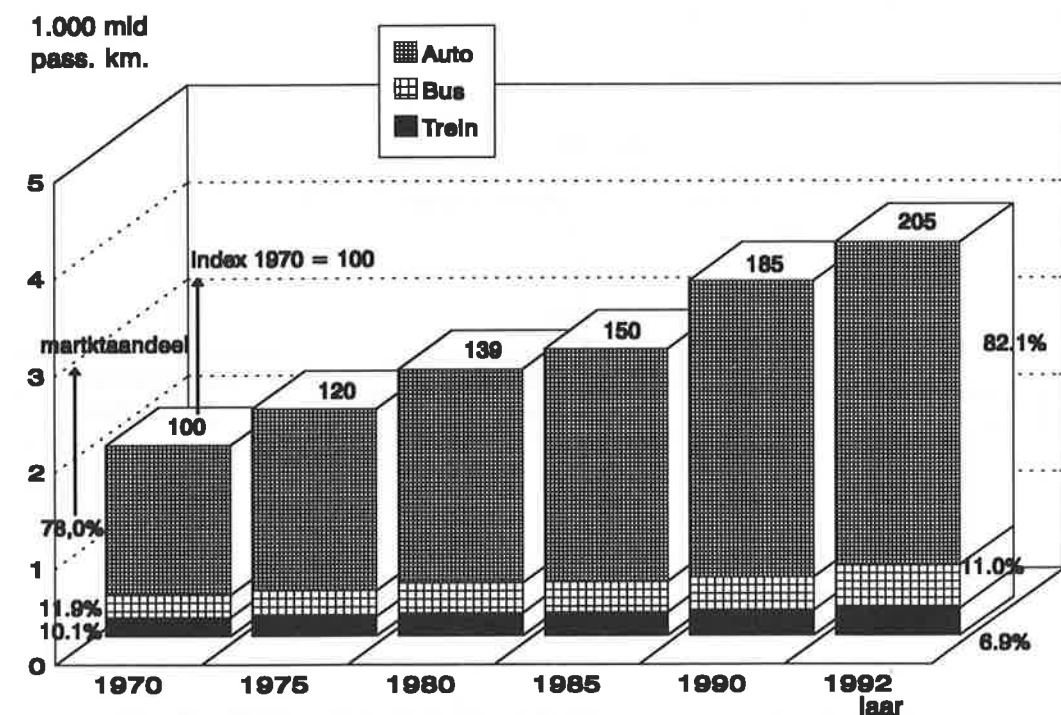
Het gedrag van individuen is bovendien niet altijd ra-

Individueel gedrag wordt in de eerste plaats bepaald door de kennis van alternatieven. Kennis is vaak niet objectief: zo zien mensen die nooit per openbaar vervoer rijden dit zelden als een reëel alternatief. Individueel proberen hun ontevredenheid over hun huidige gedrag psychologisch zoveel mogelijk te beperken, door:

*het gedrag aan te passen indien nieuwe informatie beschikbaar komt;

*het eigen gedrag aantrekkelijker voor te stellen;

*de alternatieven minder aantrekkelijk te maken;

Figuur 2 Ontwikkeling mobiliteit en marktaandelen vervoerswijzen (EU)

Bron: Berekeningen o.b.v.: ECMT, 1997, Annual Trends in Transport, Parijs.

tioneel, wat mede komt doordat informatie niet gratis beschikbaar is. Wel is het zo dat individuen steeds meer en goedkopere informatie krijgen (radio, televisie). Deze trend lijkt nog steeds door te gaan (internet), tegelijkertijd worden individuen echter selectiever bij het opnemen van informatie. Ook wordt de presentatie van informatie steeds belangrijker: deze dient visueel, snel en overzichtelijk gepresenteerd te worden.

*nieuwe informatie te negeren;

*het gedrag 'af te kopen' door bijvoorbeeld milieuorganisaties te steunen.

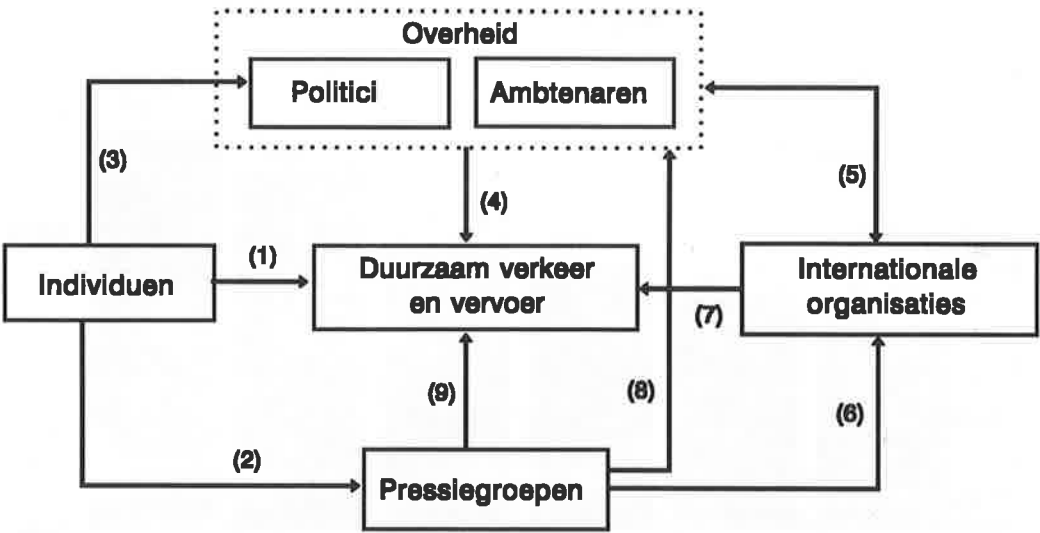
Indien een individu een bepaalde gewoonte heeft, zal deze slechts in beperkte mate bereid zijn het gedrag aan te passen. Hierdoor is er een geringe bereidheid stringente maatregelen te accepteren. Dit leidt ertoe dat de kosten, de reistijd en de milieuvuiling van auto's genegeerd worden, terwijl de lange reistijden

en het gebrek aan comfort van het openbaar vervoer of de fiets benadrukt wordt.

De overheid

De volgende actor is de overheid, die een grote invloed heeft door het invoeren van regels, belastingen, subsidies, etc. In principe zou de overheid moeten streven naar een sociaal optimum. In de public choice theorie wordt echter aangenomen dat overheden (politici, ambtenaren) eigen nutsfuncties hebben. **Politici** zijn in deze theorie in de eerste plaats gefocust op herverkiezing. Alleen wanneer dit min of

betrekking hebben, terwijl maatregelen al op korte termijn ingevoerd dienen te worden. Ook **ambtenaren** hebben een eigen nutsfunctie. Een voorbeeld van een dergelijke - theoretische - nutsfunctie is die van budgetmaximalisatie, welke ervan uitgaat dat het nut van een ambtenaar direct gecorreleerd is met het budget dat hij/zij kan besteden. Aangezien de ambtenaar een monopolie heeft op de verschaffing van informatie aan het parlement zal hij deze beïnvloeden, zodat het budget hoger dan wenselijk is.

Figuur 3: Een conceptueel model van het besluitvormingsproces ten aanzien van het verkeer en vervoer

meer zeker is, zijn er mogelijkheden om ideologische maatregelen in te voeren. De laatste jaren vinden er steeds grotere schommelingen plaats in de aanhang van partijen, waardoor het steeds belangrijker wordt om op korte termijn concrete en zichtbare resultaten te boeken. Een belangrijk kenmerk van de meeste milieudoelstellingen en verkeersmaatregelen (zoals het verminderen van het broeikaseffect, beperken congestie) is nu juist dat deze pas op de lange termijn

Internationale organisaties

De volgende actor, internationale organisaties, wordt steeds belangrijker voor het verkeer en vervoer door de globalisering van economie en samenleving en de integratie van markten in de Europese Unie. Nationale staten zullen in theorie echter alleen lid worden van een internationale organisatie indien ze hier expliciet voordeel bij hebben. Bij het verkeers- en vervoerbeleid geldt dat veel maatregelen de concurrentiepositie

van landen beïnvloeden, waardoor geen enkel land als eerste een maatregel wil invoeren ('free rider' gedrag). Hierom is internationale coördinatie belangrijk. Voorbeelden zijn:
*benzineprijzen kunnen niet onafhankelijk vastgesteld worden, aangezien mensen 'aan de andere kant van de grens' tanken;
*de protectie van de spoorwegen wordt verminderd

invoering van maatregelen voorkomen, waardoor vele thema's aan elkaar verbonden worden. Bovendien is de democratische controle op deze organisaties beperkt en hebben individuen veelal weinig interesse in en invloed op deze organisaties; lobbies van individuele landen en pressiegroepen zijn daardoor vaak succesvol.

Tabel 1 Belangrijke karakteristieken van het verwachte en gewenste scenario

	Verwacht scenario	Gewenst scenario
Ruimtelijk	* Concentratie van bevolking en activiteiten in Noordwest-Europa * Invoering vrij compacte stad	* Perifere regio's ontwikkelen zich sterk * Invoering compacte stad
Institutioneel	* Geen duidelijke beleidsrichting * Geen duidelijke scheiding van private en publieke taken	* Veel regulerende maatregelen * Infrastructuur en spoorwegen overheidseigendom
Economisch	* Verkeers- en vervoer is niet erg winstgevend * De nationale overheid is het belangrijkste besluitvormingsniveau	* Het verkeers- en vervoersysteem is tamelijk winstgevend * Centralisatie (EU) en regionalisering van het beleid
Sociaal-psychologisch	* Individualiseringstrend zet door * Weinig aandacht voor gelijkheid	* Individualiseringstrend buigt om * Veel aandacht voor gelijkheid

Bron: Nijkamp e.a. (1998)

vanwege Europese regelgeving;
*bedrijven worden steeds vaker 'footlose', waardoor ze uit een land vertrekken indien het land relatief zware milieumaatregelen neemt;
*maatregelen worden soms verboden omdat ze niet overeenkomen met de vrije marktprincipes van de Europese Unie.
Tegelijkertijd verloopt de besluitvorming binnen deze organisaties vaak moeizaam. Eén land kan veelal de

Pressiegroepen

De laatste actoren zijn de pressiegroepen, welke een grote invloed op het beleid van overheden en internationale organisaties; individuen hebben een grote invloed op deze groepen. Ze ontstaan alleen indien collectieve inspanningen zekere voordelen verschaffen aan de leden van de groep (een duidelijk doel, een privaat goed).
In het verkeer en vervoer kunnen verschillende be-

langrijke pressiegroepen onderscheiden worden. In de eerste plaats is er de **auto- en olie-industrie**, die erop gericht zijn winst te maximaliseren en bestaande marktaandelen te beschermen. Door de sterke concentratie, de grote financiële kracht en het belang van

ste' toekomst van het verkeer en vervoer en de mate waarin verschillende vervoerwijzen in de toekomst ingevoerd zullen worden. Het referentiejaar is 2030, de vragen betroffen het Westeuropese reizigersvervoersysteem (zie verder Nijkamp e.a., 1998). Naar

Tabel 2 Het verwachte en gewenste lange afstands- en stedelijke vervoersysteem

	Verwacht scenario	Gewenst scenario
Lange afstand	* Auto dominant * De HSL ingevoerd * OV heeft aanvullende functie	* OV dominant (HSL, treinen) * Nieuwe brandstoffen (o.a. waterstof)
Stedelijk	* veel metro- en light rail * Invoering elektrische auto * Auto dominant	* OV dominant * Autogebruik wordt sterk beperkt * Fietsen en lopen belangrijk

Bron: Nijkamp e.a. (1998)

de werkgelegenheid hebben deze een sterke lobby. Een tweede pressiegroep zijn de **spoorwegmaatschappijen** en andere openbaar vervoerbedrijven. Overheden hebben veel geïnvesteerd in de railinfrastructuur, terwijl ze bovendien eigenaren zijn van de maatschappijen. Door het sociale karakter, het beperkte aantal en de grote werkgelegenheid hebben deze bedrijven een sterke lobby op nationaal niveau.

De laatste pressiegroep zijn de **milieugroepen**; deze zijn vaak relatief zwak, omdat ze meningen combineren van veel individuen. Een bekende uitzondering zijn lokale groepen, die klein zijn en een duidelijk doel hebben. Toch kan ook de invloed van (inter)nationale groepen groot zijn, doordat ze een indringende boodschap hebben.

Van de Verwachte naar de Gewenste Toekomst

Mede om het conceptuele model te testen is veroerexperts gevraagd naar de 'verwachte' en 'gewen-

aanleiding hiervan is een 'verwacht' en een 'gewenst' scenario opgesteld (tabel 1 en 2).

In het **verwachte** scenario blijken de actoren zich in grote lijnen conform het conceptuele model gedragen. Hierdoor slaagt men er niet in de beleidsdoelstellingen te halen.

In het **gewenste** scenario wordt een duidelijke keuze gemaakt voor een stringenter invoering van maatregelen en het in sterke mate stimuleren van het openbaar vervoer. **Individue**n zullen het startpunt te zijn van veranderingen: zowel de overheid als de industrie uiteindelijk deze meningen en de marktvraag zullen volgen.

De nationale **overheid** moet bereid zijn verantwoordelijkheden over te dragen aan regionale en internationale overheden; op deze wijze kunnen externe effecten bestreden worden op het ruimtelijke niveau waar ze optreden. Tegelijkertijd moet het beleid eenduidig gericht zijn op het stimuleren van het openbaar

vervoer en het beperken van het autogebruik.

De rol van **internationale organisaties** moet sterk toenemen, zodat het de invoering van maatregelen gecoördineerd kan worden. Belangrijk is wel dat individuen meer betrokken raken bij de besluitvorming binnen deze organisaties, terwijl de rol van nationale staten en pressiegroepen teruggedrongen moet worden.

Ook **pressiegroepen** dienen in dit scenario hun houding te veranderen. De auto- en olie-industrie dienen te accepteren dat het belang van de auto sterk zal afnemen, terwijl er nieuwe technologieën en markten ontwikkeld moeten worden (elektrische auto, nieuwe brandstoffen). De spoorwegmaatschappijen zullen moeten richten op de vraag uit de markt. Milieugroepen kunnen tot slot een vitale rol spelen in het bewustwordingsproces van de samenleving. De marketing en kwaliteit van de informatievoorziening aan zowel individuen, overheden en internationale overheden dienen aansprekend en van een hoge kwaliteit te zijn.

Conclusies

De meeste krachten in het besluitvormingsproces werken het bereiken van officiële beleidsdoelstellingen tegen. Experts verwachten dan ook niet dat deze doelstelling gehaald zal worden; in het gewenste scenario gebeurt dit daarentegen wel; de rol van de diverse actoren is dan ook geheel anders.

Individue

ringen, daar in een democratische en op de vrije markt georiënteerde samenleving, individuen een centrale rol spelen. Om dit te bereiken:

*moet de **informatie** over de gevolgen van het huidige gedrag indringend en aantrekkelijk gepresenteerd worden;

*moeten er aantrekkelijke **alternatieven** aangeboden worden voor het huidige mobiliteitsgedrag (nieuwe technologieën, openbaar vervoer). Zowel industrieën, overheden en spoorwegmaatschappijen zijn hiervoor belangrijk.

Een rigoureuze psychologische en culturele trendbreuk is dan noodzakelijk in de gehele samenleving. Alle actoren dienen hun gedrag te wijzigen en de uitdaging aan te gaan om mee te werken aan de realisatie van een duurzaam verkeers- en vervoersysteem. Alleen dan is een beheersbare mobiliteit geen utopie.

Referenties

- Nijkamp, P., S.A. Rienstra en J.M. Vleugel, 1998, *Transportation Planning and the Future*, John Wiley, Chichester (te verschijnen).
- Rienstra, S.A., en P. Nijkamp, 1996, Beheersbare Mobiliteit een Utopie? Een Actorbenadering, in: Mouwen, A.M.T., N. Kalfs en B. Govers, *Colloquium Vervoersplanologisch Speurwerk*, Rotterdam, blz. 89-108.

Sytze Rienstra is werkzaam bij het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam

'Je bul, wat nu?' 21 april 1997 zal de **Informatiedag Bestuurskundige en Arbeidsmarkt** plaatsvinden in de Stadsgehoorzaal te Leiden. Het ochtendprogramma bestaat uit een forum met als thema 'Cultuurveranderingsprocessen', 's middags kan men kennismaken met verschillende organisaties in de vorm van workshops en individuele gesprekken. Voor meer informatie is de IBA commissie bereikbaar via de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden tel. 071-5273696.

Aziatische tijgers

P. Venema

De groep Aziatische landen die de laatste decennia een stormachtige groei hebben doorgemaakt, zijn de laatste maanden met een harde klap op aarde aangekomen. Maleisië, Indonesië, Zuidkorea kenden allen grote problemen die alleen met internationale financiële hulp zijn opgelost of opgelost kunnen worden. De grote hulpverlener in het oosten, Japan, heeft zelf ook moeilijkheden: de gevolgen van het instorten van de bubbel-economie. En opeens zag iedereen het ook aankomen, terwijl enkele jaren geleden goeroes nog voorspelden dat Japan en de zogenaamde Aziatische tijgers de Verenigde Staten en de landen van de Europese Unie zouden overvleugelen.

De groei van de tijgers

Onder de groep van Aziatische tijgers verstaat men over het algemeen een groep landen in Azië die al geruime tijd een ongekende economische groei doormaken (Indonesië, Maleisië, de Filipijnen en Thailand). Kritiek is er vaak ook op deze landen. Ze beschermen hun eigen markten en ze zijn niet echt democratisch. In Indonesië geniet de familie van de president een ongekende vrijheid en bescherming om op commercieel avontuur te gaan. Vaak roepen de 'tijgers' en andere Aziatische landen 'typisch Aziatische waarden' om het ontbreken van een echt democratische rechtsstaat te verklaren en dat juist het ontbreken van allerlei democratische principes voor de groei zorgt.

Het waarom van de groei is echter heel discutabel. Waarom is dit van belang? De stormachtige economische groei is een interessant voorbeeld voor bijvoorbeeld de Afrikaanse landen die nog steeds een minimale en zelfs vaak een negatieve groei kennen. Om echter goede adviezen te kunnen geven moet men wel het 'hoe en waarom' van de economische groei in

Azië kennen.

Arbeid, kapitaal en technologie vormen de basis voor de produktie van goederen en diensten. Alle drie de elementen moeten aanwezig zijn voor economische groei. Debat bestaat echter over de aanjager van groei. Wordt groei voornamelijk veroorzaakt door de inzet van meer arbeid en kapitaal of moet de oorzaak meer gezocht worden bij de inzet van de verbeterde technologie. Groei door inzet van meer arbeid kent een grens; na verloop van tijd is iedereen werkzaam. Ook de inzet van meer kapitaal kent beperkingen, want meer groei van kapitaal dan van arbeid, betekent dat het rendement zal afnemen. Daarom is aanhoudende verbetering van technologie noodzakelijk voor continue groei, zgn. 'intensive growth', omdat de beide andere factoren beperkingen kennen.

De algemeen aanvaarde oorzaak van de ongekende economische groei onderschrijft deze theorie. Doordat de Aziatische tijgers sneller en efficiënter dan andere landen gebruik maken van technologie. Daar is niet iedereen het mee eens...

Ander onderzoek ziet het allemaal wat eenvoudiger. Bijvoorbeeld Paul Krugman spreekt ook van de mythe van de Aziatische groei. De groei in de Aziatische landen ligt veel meer in de inzet van het in decennia opgebouwd potentieel aan arbeid en kapitaal. Dit wordt nu eindelijk ingezet. Dat betekent ook dat de groei grenzen kent. Waarschijnlijker eerder dan later zal de groei in deze landen inzakken, omdat de factoren kapitaal en arbeid volledig zijn ingezet. Ervaringen in Azië zijn slechts beperkt geschikt om als basis te dienen voor adviezen aan andere landen. Ook al kan het succes in economisch opzicht herhaald worden, de inwoners van de landen heel wat moeten laten: weinig vrije tijd en een laag besteedbaar inkomen.

Een ander probleem met het vaststellen van de economische groei betreffen de standaard problemen van internationaal vergelijkend onderzoek. Want hoe betrouwbaar zijn gegevens over bijvoorbeeld Thailand in 1960? Dus met de conclusies van beide soorten onderzoek moet voorzichtig worden omgegaan. Wat wel duidelijk wordt is dat geen van de drie factoren voldoende aanleiding kunnen zijn voor de groei.

Ingrijpen van de overheid?

Het puur economisch debat is dus niet sluitend. Hoe kan de overheid zorgen voor een hoge economische groei? Dat is moeilijk aan te geven. Volgens sommigen dient de overheid zo ver mogelijk van de vrije markt te blijven. Zij dient alleen te zorgen voor een goede basis. Een tweede groep economen wil verder gaan, zij zien de overheid wel interveniëren in de economie, vooral in ontwikkelingslanden. Dit om de vrije markt te verbeteren. De derde groep gelooft niet dat ingrijpen van overheid effectief is. Dit omdat niet aan te geven is wat economische groei veroorzaakt; het grote gamma aan landen en bedrijven (van familiebedrijfjes tot *chaebols*) maken

het bestaan van een simpele sturing niet waarschijnlijk; de richting van de causaliteit tussen bijvoorbeeld onderwijs en economische groei is onduidelijk (zorgt goed onderwijs voor economische groei of biedt economische groei financiële ruimte aan de overheid om geld te besteden aan onderwijs?).

Investerings en exporten

Andere mogelijke redenen voor de sterke economische groei zouden de hoge investeringen en de export georiënteerdheid van deze landen kunnen zijn. Dat biedt goede perspectieven voor adviezen. Want als het juist is dan kan de overheid de goede sectoren steunen. Of deze verklaring echt klopt steunt op twee theses. In de eerste plaats een empirische. De Aziatische landen laten een hoge mate van investeringen en een hoge export zien. Het theoretische argument veronderstelt dat investeringen zorgen voor meer kapitaal dat aangewend kan worden om welvaart te creëren. Veel export betekent dat de economie vrij open is en dus blootgesteld aan de wereldeconomie. Dat zorgt ervoor dat technologische vernieuwing in hoog tempo plaatsvinden.

Bekijkt men echter de cijfers vanaf 1960 dan zien we dat economische groei, investering en een grote mate van openheid gezamenlijk optreden. Het is niet zo dat een grote mate van openheid en veel investeringen vooraf gaan aan economische groei.

Onderwijs

Uit ander onderzoek naar een groot aantal landen blijkt dat een goed primair onderwijs en minder dan gemiddelde verschillen in inkomensverdeling (en landbezit) beter presteren in de periode na 1960, met een vergelijkbaar BNP per hoofd van de bevolking in 1960. Dit lijkt in hoge mate op te gaan voor de Aziatische landen. Echter hoe dit verband in de praktijk moet worden toegepast is moeilijk. Hoewel gelijkheid in inkomen en landbezit waarschijnlijk

positief werkt als de overheid probeert dit te bewerkstelligen door herverdeling van het grondbezit, veroorzaakt zij naar verwachting grote sociale onrust die wel voor een lagere economische groei kan zorgen.

Het 'wonder' van de Aziatische tijgers

Dit korte betoog laat een aantal dingen zien. In de eerste plaats dient naar mijn mening het wonder betwijfeld te worden. Veel eerder lijkt slechts sprake van het (eindelijk) benutten van productiefactoren. Ten tweede zijn er weinig lessen uit te trekken. Uiteraard blijken sommige factoren een positieve bijdrage te leveren aan economische groei. Maar een eenduidige simpele advies bestaat niet, want veel van de factoren die groei beïnvloeden zijn heel moeilijk te sturen. Bijvoorbeeld inkomensongelijkheid. Ten derde lijkt het wonder de laatste maanden een beetje op zijn eind te lopen en zijn de Aziatische landen met een harde klap geland.

Azië downhill

Vanaf maart is het goed misgegaan in Azië. In negen maanden is de Thaise bath bijna 40% in waarde gedaald ten opzichte van de dollar. De Indonesische rupiah is met bijna 35% in waarde gedaald; de Maleisische ringgit een kleine 30% en de Filipijnse peso ongeveer 25% (alle ten opzichte van de Amerikaanse dollar).

Volgens de Maleisische president Dr. Mahathir lag de schuld bij een 'Joods komplot' tegen het arme Maleisië, hiermee doelend op de speculant Soros. De beurs van Kuala Lumpur is sinds januari 1997 dan ook met 60% gedaald. Indonesië wordt door het Internationaal Monetair Fonds (IMF) met 40 miljard dollar gesteund. Suharto zegt toe de economie te hervormen en onder andere 16 banken te sluiten. Deze voortvarendheid doet het goed bij de internationale gemeenschap. Echter de twijfel slaat

toe als volgens officieuze bericht 5 miljard dollar gebruikt wordt om bedrijven te redden! Waarschijnlijk zijn de eigenaars hiervan leden van de omvangrijke Suharto clan. Ondertussen verkeerd ook Thailand in grote financiële problemen, ook zij ontving geld van het IMF, ruim 17 miljard dollar. En als laatste land ontving ook Zuidkorea uitgebreide steun, 55 miljard dollar, om de economie van het land te redden. In een heel korte periode moest het IMF dus voor ruim 110 miljard dollar bijspringen, hetgeen ook voor het IMF enige financieringsproblemen veroorzaakte. En of het nog niet genoeg was zijn er ook in Japan problemen in het bedrijfsleven. Omdat na het inklappen van de bubbel-economie de financiële sector nooit deugdelijk is gesaneerd komen nu banken e.d. in de problemen. De enorme hoeveelheid slechte leningen is met creatief boekhouden buiten de administratie gehouden. Maar vroeg of laat kom je hier natuurlijk mee in de problemen. Zoals nu dus. Het grootste probleem is of de beide grootste kredietverschaffers in Azië, Zuidkorea en Japan hier nu mee doorgaan nu ze zelf in de problemen zijn geraakt. Als zij de kredieten, die ze aan andere landen in Azië niet verlengen, komen deze in zeer grote problemen.

Voor het ontstaan zijn drie hoofdoorzaken te geven. In de eerste plaats het bestaan van een slecht ontwikkeld financieel systeem. Ten tweede een overheid die een niet vol te houden economische politiek voert: het gevoerde monetair beleid en de beoogde waarde van de valuta gaan niet samen. Dit zorgt natuurlijk voor frictie op de lange termijn. Ten derde het ontbreken van betrouwbare instituties en een groot aantal slechte leningen. Lange tijd, ruim vijftien jaar kende de Aziatische landen een ongekende groei, vanzelf gaat men denken dat er geen grenzen zijn; dat investeringen altijd rendement opleveren.

Het IMF zet het standaard pakket maatregelen in als

voorwaarde voor het verlenen van steun: deregulering, privatisering, herstructurering etcetera. Volgens sommigen is dit fout, omdat de Aziatische landen een zeer goede basis hebben, en niet te vergelijken zijn met de Latijns/Zuid Amerikaanse landen die in de jaren tachtig in de problemen kwamen. De Aziatische 'tijgers' hebben dus geen ingrijpende hervormingen nodig, maar tijdelijke steun. De ingrijpende maatregelen in Zuidkorea kunnen heel wel zorgen voor sociale onrust, die toch al sluimerend aanwezig is, die de economische situatie alleen maar kan verergeren.

Voor deze opvatting is wat te zeggen, want vijftien jaar economische groei zonder veel problemen kan niet anders betekenen dat er een redelijk stevige basis ligt. De eisen van het IMF voor steun kunnen voor sommige landen wel eens te hard zijn en de landen dieper in de recessie duwen in plaats van zo snel mogelijk op weg te helpen.

advertentie

INTERIM ASSISTANCE CONFERENCE HANDLING

Oproepkrachten

Interim Assistance wil graag in contact komen met studenten die als oproepkracht willen helpen bij het verzenden, klaar maken van grote hoeveelheden brieven. Het gaat hierbij om enkele projecten per maand. Heb je interesse? Bel dan met de Interim Assistance Sollicitatie Lijn, 071 5661927 om een afspraak te maken voor een kort introductiegesprek.

**WERKEN WAAR JE GEWAARDEERD WORDT?
DAN ZIT JE BIJ INTERIM ASSISTANCE GOED!**

Geraadpleegde literatuur

- IMF, *Growth in East Asia*, Economic Issues 1, Washington 1996.
- 'Empires can strike back', *Financial Times*, November 5 1997, pp. 13.
- 'Asia's Financial Turmoil', *International Herald Tribune*, November 3, 1997, pp. 1, 10-11.
- 'Bitter medicine could heal peninsula's rift', *Financial Times*, November 24 1997, pp. 18.
- 'Before they all fall down', *Financial Times*, November 25 1997, pp. 17.
- 'Might Asia lose a decade', *Financial Times*, November 27 1997, pp. 15.
- 'Riding to the rescue', *Financial Times*, December 5 1997, pp. 13.

Peter Venema

Student bestuurskunde in Leiden

Interim Assistance Conference Handling bestaat nu ruim één jaar en is gespecialiseerd in het verzorgen van de registratie en verdere afhandeling van zakelijke evenementen. Hierbij kan gedacht worden aan product introducties, congressen, dealerdagen, seminars, etc. Onze opdrachtgevers zijn met name actief in de zakelijke dienstverlening. Om de groeiende vraag naar onze diensten op een efficiënte wijze te kunnen vervullen, zijn wij op zoek naar nieuwe medewerkers, m/v.

vacature IA-V001

Zelfportret

Theo Jochoms

Een post-promotiedip

Een post-promotiedip?

Wat is dat nou weer? Een nieuw soort dipsaus voor de bij de zoutjes? Nee!

De afkorting van een nieuw soort diploma? Nee!

Een vreemde snuiter die zich uit geeft voor diplomaat van een nog vreemdsoortiger land dan? Nee, ook al niet!

Een post-promotiedip is het fenomeen waarvoor je door de promotores, die je hebben begeleid bij het promotieonderzoek en bij het schrijven van het proefschrift, wordt gewaarschuwd. Een dip is het zogenaamde zwarte gat waar je in dreigt te geraken na een zware inspanning. Het doen van een promotieonderzoek en het schrijven van een proefschrift (of dissertatie) kunnen worden gezien als zo'n zware inspanning. Op basis van een proefschrift kun je promoveren (van drs. naar dr.). En als je eenmaal gepromoveerd bent ben je postpromovendus. Vandaar: post-promotiedip.

Op de dag dat ik dit stukje schrijf - 30 november - is het overigens nog niet helemaal zo ver, maar wel bijna. De grote dag is op 17 december. Dan hoop ik mijn proefschrift te verdedigen. Net als bij mijn proefschrift zit ik ook nu met dit stukje voor de BIL weer tegen een deadline aan te werken. Immers, dit stukje moet voor 1 december af zijn. Ik heb nog een paar uur. Een mooi moment eigenlijk om een zelfportret te schrijven. Een moment namelijk om een bepaalde periode van je leven af te sluiten, en een nieuwe periode tegemoet te treden. Maar tegelijkertijd ook een moment waarop je wat ambigu tegenover het schrijven van zo'n stukje staat. Je hebt wel andere dingen aan je hoofd!

Maar toch.

Mijn naam is Theo Jochoms. Ik ben universitair docent bij de vakgroep bestuurskunde. Mijn universitaire loopbaan begon in 1982, na het behalen van mijn VWO-diploma, met de studie politicologie in Nijmegen. Deze studie stond destijds bekend als een van de meest linkse studies van Nederland. Iets wat tegenwoordig bijna niet meer is voor te stellen, maar het is zo. Wij mochten nog originele teksten lezen

van Marx en Lenin. Geweldig! En we hebben er veel van geleerd. Ook dat is tegenwoordig nog nauwelijks voor te stellen: dat je iets kunt leren van het lezen van héle boeken. Onder druk van tempoeurzen en bindende studie-adviezen, gepaard gaande met bezuinigingen op de hoogte van de studiebeurs, wordt het studenten tegenwoordig niet makkelijk gemaakt. Die studie politicologie waarvoor ik had gekozen bestond toen uit drie afstudeervarianten: internationale politieke betrekkingen, nationale politieke systemen (zeg maar: vergelijkende studies) en bestuurskunde. Uiteraard zou ik later voor bestuurskunde kiezen. In dat jaar, dus net voordat ik aan mijn studie begon, nam daar een hoogleraar afscheid die later nog enkele dagen staatssecretaris zou zijn (je raadt het al: prof. in 't Veld). Daarvoor in de plaats kwam een nieuwe prof. Eentje die de rijksoverheid, door werkzaamheden bij de commissie Vonhoff, van binnen en buiten kende en uit de organisatieadvieswereld kwam (ja zeker: prof. Bekke). Kon dat wel in dat rode nest in Nijmegen.¹ Ja dat kon zeker.

Enkele jaren later was er een nieuwe faculteit opgericht, de faculteit der Beleidswetenschappen. De

afstudeerrichting bestuurskunde splitste zich af van de studie politicologie en veranderde in korte tijd enkele keren van naam: bestuurs- en beleidswetenschap en bestuurs- en organisatiewetenschap. We leven dan zo ongeveer in 1988 en dat is het jaar dat ik afstudeer in de politicologie, in het bijzonder de bestuurskunde. In de tussentijd had ik wat extra studiepunten gehaald door extra vakken en een extra leeronderzoek te doen en heb ik een tijdje, zo ongeveer 2 jaar, als studentlid in het vakgroepsbestuur gezeten. De doctoraalscriptie ging over privatisering. Dat was een onderwerp dat toen al ongeveer 6 jaar populair was en thans (1997) onder de vlag van verzelfstandiging nog steeds een warme belangstelling

Voor de niet-insiders: het gebouw waar de studie politicologie destijds gehuisvest was werd wel omschreven als het meest rode gebouw van Nijmegen. Het was een villa uit de vorige eeuw: 'Stella Maris'. Dat gebouw is afgebrand en op die plaats staat nu, toevallig, een nieuw gebouw van KPMG.

geniet. Ik studeerde af bij de al eerder genoemde prof. Bekke.

Toen ik afstudeerde was er in Nijmegen net een AiO (Assistent in Opleiding) vertrokken die zijn tanden had stuk gebeten op een onderzoek naar bezuinigingen en beleidsbeëindiging. Hij kon er geen chocola van maken. Maar ze wilden wel een nieuwe AiO. Toen heb ik maar naar die plaats gesolliciteerd en wonder boven wonder werd ik aangenomen. Zoals inmiddels wel bekend: de promotor zou ook weer Bekke heten, maar nu gewoon Hans. Vol goede moed begon ik aan dat project van vier jaar. Na twee jaar en na heel veel theorieën te hebben doorgespit gebeurden er twee belangrijke dingen. In de eerste plaats vertrok Bekke naar de Rijksuniversiteit van Leiden (ergens in het westen van het land, achter Utrecht). In de tweede plaats vond ik dat de theorieën waar bestuurskundigen, bij het verkrijgen van inzicht van het functioneren van het (openbaar be)sturen, gebruik van maakten (en nog steeds maken) wel erg eenzijdig. Ik vond het eigenlijk vreemd dat daar geen overkoepelende theorie (zeg maar 'grand theory') voor bestond, of een theorie die de verschillende locussen en focussen, met elkaar verbond. Ik ging op zoek naar een dergelijke theorie, maar die waren er niet of nauwelijks. Totdat ik op het werk van de Engels sociaal-filosoof Anthony Giddens stuitte. Daarin, en met name diens 'structuratietheorie', zag ik wel wat mogelijkheden voor een interdisciplinaire bestuurskunde. Maar dat betekende wel het omgooien en uitbreiden van de probleemstelling en dat betekende ook inlezen op een moeilijk onderwerp! Kon dat wel? Ja, dat kon. Dat inlezen en studeren duurde een hele tijd. Mijn contract in Nijmegen liep bijna af. Gelukkig kwam op een dag, zo rond pasen, Bekke weer eens langs in Nijmegen. Hij vroeg mij of ik over een week in Leiden wou komen werken. Ik had daar wel oren naar, maar binnen een week ... Enfin, drie maanden later (september 1992) zat ik in Leiden.

De studie van het werk van Giddens en het empirische gedeelte van mijn onderzoek was inmiddels afgerond. Het enige dat nog moest gebeuren was alles opschrijven. Om een erg lang verhaal kort te maken: uiteindelijk zou dat schrijfproces vijf jaar duren. Eén van de redenen (ja er zijn er meer, maar die vertrouw ik niet aan dit papier toe) dat het nog zo lang duurde is dat het contract in Leiden een docentencontract is, en dat onderwijs nu eenmaal veel tijd kost; zeker wanneer je van de vijf jaar er vier een voor jezelf nieuwe cursus mag opzetten. Maar goed: het proefschrift ligt er, de uitnodigingen zijn de deur uit, de uitgever is betaald, en het is nu nog 17 nachtjes slapen. Laat dan de post-promotiedip maar komen!

Theo Jochoms

Werkzaam bij de vakgroep Bestuurskunde in Leiden

Lezing minister Sorgdrager

Op dinsdag 30 september jl. gaf onze minister van Justitie, mr. W. Sorgdrager, een lezing voor de B.I.L. over de criminaliteit in Nederland. Hieronder volgt wat mevrouw Sorgdrager toen verteld heeft.

"Geachte aanwezigen, ik sta hier met veel plezier, voor een gezelschap dat neem ik dan maar aan voornamelijk uit bestuurskundigen of aankomend bestuurskundigen bestaat en ik ben ook zeer vereerd dat u in zo grote getale bent gekomen om hier te praten inderdaad over een onderwerp, wat ons allen nu zeer bezighoudt en ook in de toekomst misschien nog wel meer zal gaan bezighouden. Het is ook wel geruststellend om te zien dat ondanks de huidige korte studieduur en het bindend studieadvies wat hier kennelijk wordt uitgebracht, u toch de tijd heeft kunnen vrijmaken om hier te komen. Er zijn mensen die zich wat schamper uitlaten over de opleiding of over degene die de opleiding bestuurskunde volgen en in bundel die eens aan de heer Andries is aangeboden, zei een kamerlid in die bundel het volgende: "onlangs kwam ik na een gastcollege, dat ik aan de Erasmusuniversiteit gaf in gesprek met een van de aanwezige studenten, hij bleek bestuurskunde te studeren. Die opleiding is zo algemeen en dusdanig oppervlakkig dat hij nooit echt greep op de ontwikkelingen in het bedrijfsleven kan krijgen, maar hij wist wel precies wat hij wilde worden, manager, meneer". Tot zover dat citaat en voor zover als ik het kan beoordelen missen zowel het kamerlid als de student de feiten waar het bij uw studie om gaat. Als je iets over het bedrijfsleven wilt weten, kun je denk ik beter bedrijfskunde gaan studeren en management is naar mijn opvatting een wat te enge omschrijving van wat het openbaar bestuur inhoudt en wat leiding

geven in het openbaar bestuur inhoudt. Het netwerk van overheidsinstellingen is immers niet gewoon b.v. Nederland, al wordt dat gemakshalve weleens keer zo genoemd, de overheid heeft immers taken die buiten het bereik van het bedrijfsleven vallen en die ook wezenlijk anders zijn, zie het onderwerp van vanavond.

De commissie die deze avond organiseerde heeft me enkele thema's aan de hand gedaan, waarover ik het eventueel met u zou kunnen hebben, maar ook werd mij de vrijheid geboden en die heb ik ook maar genomen om iets naar eigen keuze te bespreken. Een van die onderwerpen die uw belangstelling hebben is criminaliteit onder allochtone jongeren. Ik heb dat als uitgangspunt genomen, maar ik heb dan wel de vrijheid genomen om dat onderwerp in een breder verband te trekken, opdat het daar ook zijn plaats krijgt, ik stip het dus aan, ik stel het aan de orde en ik wil graag straks in een vraag- en antwoordspel daar dan ook wel wat dieper op in gaan, zodat ik dan kan zien, wat er bij u over leeft. Ik wil iets vertellen over criminaliteit in het algemeen, over beelden hiervan bij de burger en de rol die de wetenschap speelt in de ontwikkeling van beleid en ik zal proberen te laten zien dat gestructureerde gegevensverzameling inzichten kan opleveren, die leiden tot bijstelling en zelfs ontkrachting van algemene en soms wijd verbreide, maar ongefundeerde opvattingen.

Een van de primaire taken van het openbaar bestuur is het handhaven van de rechtsorde, hierin komt tot

uitdrukking dat bestuurskunde en recht zeer nauw met elkaar verweven zijn. In de eerste plaats kan gesteld worden dat recht en regelgeving instrumenten zijn van het openbaar bestuur, instrumenten om iets te bereiken wat men voor ogen heeft, daarnaast is het openbaar bestuur zelf ook gebonden aan regels, aan recht, aan procedures, aan bestuurlijke systemen die hangen als het ware in een geraamte van rechtsregels. In de bestudering van rechtssystemen is de professor Schuit weleens een keer vergeleken met de bestudering van taal. Zoals taal te verdelen is in regels; de syntaxis, betekenissen, de semantiek en het gebruik van woorden in de dagelijkse praktijk, de pragmatiek, zo is ook in feite de bestudering van het rechtssysteem in te delen. In de rechtswetenschap kan allereerst gekeken worden naar het systeem op zichzelf, daarnaast kan de betekenis van regels worden bestudeert en tenslotte kan gekeken worden welke effecten die regels hebben voor het handelen. Dat laatste is wat Schuit de rechtssociologie noemt, met andere woorden, kort en krachtig, waarom is er een regel, wat is die regel, en wat komt er in de praktijk van terecht.

De opkomst van de aandacht voor recht in de praktijk is een ontwikkeling die niet op zichzelf staat, het loopt ongeveer parallel met de groeiende aandacht in bestuurskundig onderzoek voor de uitvoering, de implementatie van beleid. Die ontwikkeling was overigens wel hard nodig, want men heeft lang gedacht dat je dingen in de samenleving kunt regelen door een wet te maken, die op papier te zetten en verder zich niet te bemoeien met die effecten van die regels. Tegenwoordig hebben we daar wel wat meer oog voor en zien wij bijvoorbeeld tot onze ontsteltenis dat de verschillende functies die aan wetten worden toe bedacht niet altijd worden waargemaakt. Bijvoorbeeld: gevangenisstraf dient om de rechtsorde te herstellen, door repressief wordt de dader voor korter of voor langere tijd buiten het

maatschappelijk verkeer gehouden, hij wordt opgesloten. Daarnaast heeft gevangenisstraf een preventieve werking en die preventieve werking valt in twee onderdelen uiteen; specifieke preventie en generale preventie. Specifieke gaat over de dader, want door het ondervinden van zijn straf wordt hij geacht zich in het vervolg wel twee keer te bedenken voor hij opnieuw strafbare feiten begaat. Generaal preventieve werking betreft alle leden van de samenleving, ze zouden dan zien welk ellendig lot je dan te wachten staat wanneer je je op het verkeerde pad begeeft en dat vooruitzicht zou je dan moeten weerhouden van crimineel gedrag. Wat die generale werking betreft blijkt uit onderzoek dat er een zekere samenhang is tussen pakkans, straf en het plegen van delicten. Een hoge pak kans en de zekerheid van een straf weerhouden potentiële daders in enige mate van het begaan van strafbare feiten. Maar tot mijn spijt moet ik hier wel erkennen dat die vermeende specifieke preventieve werking vrij gering is. Aan de hand van revutieve cijfers is te zien dat een groot gedeelte, ongeveer zeventig procent van de mensen die veroordeelt zijn zich voor de tweede keer schuldig maakten aan een misdrijf en van de mensen die tweemaal veroordeelt zijn ligt dat percentage nog hoger, zo ziet u, onderzoek heeft wel zin. In een van de pedanterie inrichtingen verzorgt een speciale gedetineerde het schuldenwerk. Soms ligt dat schuldenwerk stil, maar niet zo lang. Hoewel deze gedetineerde nooit is veroordeeld voor een hele lange straf, komt hij wel met de regelmaat van de klok terug en kan het werk dus goed worden afgemaakt, de andere kant is dat crimineel gedrag voor deze persoon helaas een soort van levensstijl is geworden waarmee hij eigenlijk niet meer kan breken. Het is veel moeilijker iemand terug te krijgen op het rechte pad, dan hem op het rechte pad te houden, blijkt dus. Degene die dreigen te vervallen tot crimineel gedrag moeten we daarom omringen met extra aandacht om

verder afglijden te voorkomen. Omdat we weten dat die gevangenisstraf geen wondermiddel is zoeken we dus naar andere middelen.

Wetenschap speelt in die zoektocht en in het ontwikkelen van beleid een heel belangrijke rol. Veronderstellingen zijn immers niet voldoende voor de onderbouwing van beleid, dat blijkt. Wetenschappelijke feiten bieden een betere basis, daarmee wil ik dus niet zeggen dat de wetenschap de ultieme waarheid in pacht heeft, want om tot feiten te komen hebben we waarneming nodig en een waarneming is altijd theorie gebonden. Een voorbeeld hiervan is het bekijken van foto's, dan heb ik het over waarnemingen. Als ik u een foto laat zien met een afbeelding daarop van een berg en ik vraag u wat u ziet dan zult u zeggen: 'een berg'. U geeft dat antwoord niet alleen omdat ooit weleens een echte berg heeft gezien, maar ook omdat u vertrouwd bent met het verschijnsel fotografie. U kent dus de betekenis van een fotografische afbeelding. Antropologen hebben een stam ontdekt die nog nooit een foto van wat ook hadden gezien en ze hebben de leden van die stam een foto voorgehouden waarop een berg stond die ze dagelijks in de werkelijkheid ook zagen en toch werd die afbeelding niet als een berg herkend, de foto was niks meer dan een glanzend stukje papier met een verschillende kleurvlakken erop en dat voorbeeld maakt duidelijk dat wat objectieve feiten lijken slechts gestructureerde gegevens zijn, maar die gestructureerde gegevens kunnen wel van grote waarden zijn in de ontwikkeling van beleid.

Op criminologisch gebied kunnen we niet voor alle waargenomen fenomenen een verklaring geven, maar het blijkt wel goed mogelijk om door gestructureerde gegevens verzameling opvattingen en veronderstellingen die onjuist zijn te ontcrachten. Ik wil met u wat valkuilen en misvattingen bekijken op het gebied van misdaad; welke verbreide misconcepties bestaan er en welk beeld biedt

criminologisch onderzoek ons dan. De eerste misvatting is wat je zou kunnen noemen de valkuil van het drama. Misdrijven en delicten worden in het nieuws vertekend weergegeven, nieuwsmakers pikken de meest dramatische gebeurtenissen eruit. Niet alleen het adagium goed nieuws is geen nieuws is hier van kracht, maar even zo geldt dat sensationeel nu eenmaal beter verkoopt dan normaal nieuws. Wat we zien op de televisie en wat we lezen in de kranten zijn vaak weinig voorkomende, extreem ernstige of heel bijzondere delicten, nu valt daar de media niet al te veel in te verwijten, want door juist het unieke karakter staan dat soort misdrijven natuurlijk in de publieke belangstelling, maar dat betekent dat voornamelijk een bepaald soort criminaliteit het nieuws haalt. Een uitzending over een doodgewone werkdag van een politieagent zou, denk ik, dodelijk saai zijn. Het werk is meestal niet een aaneenschakeling van achtervolgingen, arrestaties en schietpartijen en dergelijke. Dat betekent dat er een beeld wordt geschapen van criminaliteit wat in feite niet overeenkomt met de werkelijkheid, toch word dat wat vaak vergeten, verwarring kan ook het gevolg zijn. Neem bijvoorbeeld de normale fietsdiefstallen, Nederland is het land van fietsers, het aantal rijwielen dat gestolen wordt is gigantisch, in het bijzonder in studentensteden, ook in Leiden natuurlijk is het geen onbekend fenomeen.

De politie kan daar niet al te veel aan doen, bij ieder fietsenrek een agent zou te gek worden en dan niet te vergeten de buiten de rekken geplaatste fietsen. Het hoge aantal fietsen diefstallen haalt het gemiddelde ophelderingspercentage omlaag. Bij de bekendmaking dat maar veertien procent van de strafzaken die in het wetboek van strafrecht zijn genoemd worden opgelost gaat de gedachte van het publiek niet primair uit naar lichtere vormen van criminaliteit zoals fietsendiefstal, het beeld dat opspringt is een beeld van ernstige delicten dat niet

wordt opgespoord. Maar als je nou feitelijk kijkt naar de opsporingscijfers bij zware misdrijven dan ligt ophelderingspercentage veel hoger dan het gemiddelde, namelijk zo rond het zestig procent. Om het dramatische beeld van criminaliteit te nuanceren is het dus nodig om te kijken naar normale reguliere misdrijven en delicten en dat kan aan de hand van officiële aangiften, van slachtofferenquêtes en van zogenaamde zelfreportstudies onder daders, daar kom ik zo dadelijk nog wel even op terug.

Een andere misvatting die door onderzoek ontkracht kan worden is die van de ingenieuze misdadiger. De moordenaar van Versace voldeed aan het integrerende beeld van een gevoelloze, calculerende en intelligente misdadiger en dat beeld werd ook breed uitgemeten in de Amerikaanse media. Maar zit de gevangenis vol met dit type daders. Ik weet niet of er onder u mensen zijn die weleens een gevangenis bezocht hebben en zo ja dan zal je een indruk gekregen hebben van de gedetineerden. Van stoere boeven en geslepen misdadigers is dan meestal geen sprake. Verschillende gevangenisonderzoekers zoals Hijder en Kelk hebben een waslijst van kenmerken gemaakt die geldt voor een groot gedeelte van onze gedetineerden. Een korte opsomming: de Nederlandse gevangenen worden bevolkt door mannen, grotendeels tussen de twintig en dertig jaar, ze zijn meestal afkomstig uit sociaal zwakke bevolkingsgroepen en in veel gevallen opgegroeid in onvolledige gezinnen, ze hebben vaak niet of nauwelijks oplosbare problemen met personen en instanties uit hun leefomgeving. Een groot gedeelte is drugsgebruiker, hun verbaal en schriftelijk uitdrukingsvermogen is relatief gering, hetgeen meestal voortvloeit uit hun laag scholingsniveau. Verder blijkt dat ze moeite te hebben om uitingen van andere te begrijpen, worden teleurstellingen niet goed verwerkt en is er weinig vertrouwen in afspraken. Er is weinig ervaring in het werkelijk oplossen van

conflicten en tenslotte hebben gedetineerden weinig vertrouwen in de toekomst en zien ze zelfs bijna geen mogelijkheden om zelf iets aan hun situatie te doen. Natuurlijk zijn er gedetineerden die aan geen van deze kenmerken voldoen, maar ze vormen werkelijk de minderheid. Uit verhalen van gedetineerden zelf over het door hen gepleegde delict komt alles behalve een beeld naar voren van in ingenieuze, weloverwogen te werk gaande inbrekers/overvallers. Er is meestal nauwelijks nagedacht. Gebeurtenissen worden niet of zelden door het toeval bepaald en uit de procesverbalen druipt meestal de alcohol. Het geheel maakt dus toch een sukkelige indruk en ik zeg dat niet om een meelijwekkend beeld te schetsen, maar het zal duidelijk zijn dat er weinig gedetineerden zijn die op een soepele manier succes binnen de perken van de wet kunnen behalen en ook buiten die perken zijn ze niet werkelijk succesvol anders zaten ze niet in de gevangenis.

De kennis over de samenstelling van de gedetineerdenpopulatie heeft een enorm effect gehad op datgene wat we met gedetineerden doen ter re-socialisatie. Een gedetineerde leren lassen is niet voldoende om hem na beëindiging van zijn straf op het rechte pad te houden, leren met geld om te gaan, leren afspraken na te komen, afblijven van de drugs en meer van dergelijke vaardigheden zijn minstens zo belangrijk. Door meer kennis van de aard van de populatie zijn programma's opgezet die inderdaad effect sorteren en dat heeft mede ertoe geleid dat in de nieuwe penitentiaire beginselen wet, die waarschijnlijk per een januari 1998 in werking treedt, ruimte word geboden voor zogeheten penitentiaire programma's. Dat zijn programma's die de bedoeling hebben gedetineerden op een andere manier in de samenleving terug te laten komen dan de omstandigheden waarin ze verkeerden toen ze in de gevangenis kwamen."

Een juister beeld van de dader kan ook effecten

hebben voor preventieve maatregelen tegen criminaliteit. Hoe stelt u zich een inbreker voor? Een lenig type, gekleed in het zwart, dat in de holst van de nacht huizen in en uitsluit? Een dramatisch beeld dat zich leent voor spannende films. Maar dat stookt helemaal niet met de inbraak van alledag. Cromwell, Olson en Avery hebben d.m.v. etnografisch onderzoek laten zien hoe het wel zit: er blijken in hun onderzoek nagenoeg geen inbrekers te zijn die een inbraak begaan als ze weten dat er iemand binnen is; inbrekers verkennen de buurt of ze kennen de buurt omdat ze er zelf wonen, maken een inschatting van de risico's en mogelijkheden en doen vervolgens hun werk. Als er iemand aanwezig is of als het huis moeilijk toegankelijk is, dan is het doelwit op zich minder aantrekkelijk. Tegen inbraak kan dus weldegelijk iets gedaan worden, namelijk thuis zijn of doen alsof je thuis bent of inbraakpreventie door bijvoorbeeld beter hang- en sluitwerk aan te brengen en dat werkt echt; dat kan ik uit eigen ervaring vertellen.

Dan de valkuil van de leeftijd. Daders en slachtoffers zijn meestal jonger dan we denken. Het juiste idee van de leeftijd van slachtoffers heeft een opmerkelijk effect op de gevoelens van onveiligheid in ons land. Van personen in de leeftijd van 15 tot 24 jaar, is ongeveer de helft slachtoffer geworden van een of andere vorm van veelkomende criminaliteit. Dat risico is ruim drie keer zo groot als dat van personen van 65 jaar en ouder. Overigens moet daar wel bij worden opgemerkt dat dat lage risico van ouderen deels door hen zelf veroorzaakt wordt, doordat zij zich namelijk uit gevoelens van onveiligheid zich weinig alleen of laat op straat begeven. Voor daders geldt eveneens dat ze voornamelijk jong zijn. De onderzoekers Kersten en mevrouw Junker-Tass hebben aan de hand van schuldigverklaringen laten zien wat het aantal daders is per 100.000 in de verschillende leeftijdsgroepen. Voor zowel

geweldsmisdrijven, vermogensmisdrijven en verstoring van de openbare orde is er een scherpe piek te zien in de leeftijdscategorie 18 en 19 jarigen. Zo werden in 1990 7 van de 1000 18 en 19jarigen schuldig bevonden van een vermogensdelict. In bijvoorbeeld de categorie van 35 tot 39jarigen waren dit er maar twee per 100.000. Dat betekent dus dat beleid in hoofdzaak gericht moet zijn op jeugdigen. Nu de officiële cijfers: ik noemde net al dat om de valkuil van het dramatische beeld van criminaliteit te omzeilen gebruikt gemaakt kan worden van officiële statistieken, maar ook daar kleven nadelen aan. Helaas, dames en heren, er blijven werkelijk weinig zekerheden over.

Vroeger werd in criminologisch onderzoek meestal gebruik gemaakt van officiële cijfers; misdaad was datgeen dat door politie en justitie was vastgelegd, maar niet alle delicten werden geregistreerd door de politie. Dat kan verschillende oorzaken hebben. Ten eerste omdat ze niet worden opgemerkt en dat geldt vooral voor slachtofferloze delicten zoals het overtreden van de maximumsnelheid. Het kan ook zijn dat er wel schade wordt aangericht of dat er wel slachtoffers zijn, maar dat de betrokken instantie of persoon geen aangifte doet. Bedrijven zetten hun goede naam op het spel als aan het licht komt dat computerkrakers hen voor tonnen hebben opgelicht. Op kleine schaal valt te denken aan geweld in huiselijke kring. Het blijkt dat het heel wat vergt van een vrouw die door haar man mishandelt wordt om naar de politie te stappen en aangifte te doen. Dus niet alle misdrijven en delicten komen bij de politie terecht. Delicten die daar wel terecht komen, worden lang niet allemaal opgehelderd. Van de zaken die wel worden opgehelderd, wordt niet alles vervolgd. Tenslotte leiden niet alle vervolgingen tot straflegging en worden evenmin alle strafopleggingen uiteindelijk ook uitgevoerd. Als we de officiële cijfers dan als uitgangspunt nemen, ontstaat er dus een volstrekt

vertekend beeld van de criminaliteit die zich op straat afspeelt.

Er is ook het effect dat meer vertrouwen in de politie kan leiden tot een grotere aangiftebereidheid en daardoor lijkt het of de criminaliteit is toegenomen.

Je moet dus op een andere manier er achter zien te komen wat er feitelijk aan de hand is. Dat doe je door middel van zgn. slachtofferenquêtes. Dan gaat het niet om onderzoeken onder alleen slachtoffers, maar om onderzoek onder een representatief gedeelte van de bevolking waar een onderzoeker uitspraken over wil doen. De informatie die onder andere uit slachtoffersenquêtes naar voren is gekomen, heeft er mede toe geleid dat de afgelopen jaren slachtoffers een belangrijkere rol zijn gaan spelen in het strafproces. Nog een andere manier om inzicht te krijgen in de ware omvang van criminaliteit, is het gebruiken van zelfreportstudies. Net als bij slachtoffersenquêtes, wordt hier een gedeelte van de bevolking ondervraagd naar datgene waar de onderzoeker uitspraken over wil doen. Deze zelfreportstudies kennen zelf ook weer specifieke problemen. In de eerste plaats is het moeilijk om na te gaan of respondenten eerlijk en open willen zijn over het gedrag dat door de samenleving wordt afgekeurd.

De laatste valkuil die ik wil noemen en zo kom ik dan bij het onderwerp dat ook is aangekondigd, is de valkuil van de nationaliteit van de dader. Als gekeken wordt naar criminaliteitscijfers dan valt een aspect in het bijzonder op, namelijk de kwetsbare positie van allochtonen. Allochtonen zijn oververtegenwoordigd in de strafrechtketen, zowel als de dader maar ook als slachtoffer. Criminaliteit van etnische groepen is sinds enkele jaren een hot-item en daarmee bedoel ik niet dat het verschijnsel zich pas enige jaren voordoet, maar dat er pas sinds kort over gesproken kan worden. In de jaren '70 en '80 was het politiek correct om er niet over te spreken of om er intensief onderzoek naar te doen. Inmiddels is dat taboe rond

het relatief grote aandeel van allochtone groepen in de criminaliteit doorbroken. We moeten echter wel oppassen om, nu het onderwerp bespreekbaar is geworden niet door te slaan naar de andere kant. Tegenwoordig heeft iedereen het over criminaliteit onder allochtone groepen en voor je het weet, ben je deze groep aan het stigmatiseren. Openheid over criminaliteit onder allochtonen moet dus op een verstandige manier gebeuren, zonder te stigmatiseren, maar wel door te proberen die groepen ook daadwerkelijk aan te pakken.

Om de criminaliteit in die groepen overzichtelijk te maken, word van verschillende kanten gepleit voor de registratie van de etniciteit van verdachten en veroordeelden. Op die manier zou duidelijk kunnen worden of dat we echt te maken hebben met een probleem of slechts met hardnekkige, wijdverbreide vooroordelen. Ik denk echter dat een dergelijke registratie ten eerste een schijnvertoning is en ten tweede niet nodig is; maar wel moeten we aandacht hebben voor het probleem en het is niet verkeerd als de politie bijhoudt wat de ontwikkelingen zijn op het gebied van criminaliteit onder bepaalde groepen allochtonen.

Grofweg kun je stellen, op basis van onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum, dat criminaliteitscijfers van Marokkaanse jongeren, na de correctie voor de sociaal-economische factoren, drie maal zo hoog liggen dan van de allochtone groep. Voor Surinaamse en Turkse jongeren gelden de factoren van respectievelijk 2 en 2,5. Dus, naast sociaal-economische factoren spelen kennelijk ook nog andere factoren een rol. Culturele factoren wellicht en persoonlijke factoren. Met culturele factoren bedoel ik niet dat die mensen uit een andere cultuur komen en dat die cultuur criminel zou zijn, maar waar het om gaat, is dat er problemen kunnen ontstaan waar de niet-Nederlandse en de Nederlandse cultuur elkaar ontmoeten en elkaar

niet kunnen verstaan. Men noemt dat acculturatieproblemen. Ook hier moeten we oppassen en niet de verkeerde beelden overhouden; ook hier dreigen we weer een beeld te krijgen van alle Marokkaanse, alle Turkse jongeren waar het niet goed mee gaat. Een heel groot gedeelte van deze jongeren in ons land is heel goed in staat met de cultuurverschillen om te gaan, maar niettemin zijn er aanwijzingen dat de acculturatie tot problemen leidt onder etnische jongeren.

Ik heb u enkele voorbeelden gegeven waaruit kan blijken dat onderzoek een wezenlijk middel is om tot beleid te komen. Nodig om te komen tot goed onderbouwde beslissingen. In het begin heb ik u verteld dat ik van mening ben, dat uw studie meer is dan management alleen. Als afronding van mijn betoog, wil ik dat wel wat aanvullen. Van bestuurskundigen mag een grondige kennis verwacht worden van de inrichting en werking van het openbaar bestuur en velen van u zullen in uw

toekomstige werk te maken krijgen met een of andere vorm van evaluatie en ontwikkeling van overheidsbeleid. U krijgt te maken met informatie wat uit wetenschappelijk onderzoek voortvloeit. Voor het gemak heb ik gesproken over wetenschap als een soort van eenheid, maar we weten allemaal dat bijna het wezen van wetenschappers is met elkaar overhoop te liggen. Rapporten spreken elkaar dikwijls tegen, dat is onontkoombaar, maar voor beleidsmakers is dat vaak lastig. We hebben liever wat meer zekerheid. Voor de functies die u straks gaat beoefenen, is het van belang dat u ook zelf de afweging kunt maken of een onderzoek deugd of niet. Dat betekent voor u als student, dat vakken als Methoden en Technieken van onderzoek onontbeerlijk zijn, al lijken deze vakken soms wat abstract, overbodig en misschien ook wat saai.

Ik wens u dus heel veel succes met u studie en misschien komen we elkaar ooit weleens beroepsmatig tegen."

Advertentie

INTERIM ASSISTANCE NOTULISTEN

Notulisten op oproepbasis

vacature IA-V002

Interim Assistance wil graag in contact komen met ouderejaars studenten Bestuurskunde, die op oproepbasis vergaderingen en interviews willen notuleren. De werkzaamheden bestaan uit het bijwonen van vergaderingen of interviews, het maken van aantekeningen en het uitwerken van die aantekeningen tot een inhoudelijk goed en volledig verslag. Het zal hierbij gaan om vergaderingen en interviews over bestuurskundige onderwerpen, met name op lokaal niveau. Enige affiniteit met het lokale bestuur is dan ook gewenst, evenals een correcte beheersing van het Nederlands.

Heb je interesse in deze mogelijkheid om je studie te combineren met een bijbaan op oproepbasis, die ook financieel uitermate aantrekkelijk is, stuur dan een korte brief met je CV naar Interim Assistance Notulisten, t.a.v. Johan van Werven, Postbus 484, 2300 AL Leiden, onder vermelding van het vacaturenummer. Mocht je verdere informatie willen, dan kun je bellen met Interim Assistance Notulisten, telefoonnummer 071 5661886.

Interim Assistance Notulisten is gespecialiseerd in het verzorgen van de verslaglegging van vergaderingen en interviews. Onze opdrachtgevers zijn met name lokale overheden en adviserende organisaties. Om de groeiende vraag naar onze diensten op een efficiënte wijze te kunnen vervullen, zijn wij op zoek naar nieuwe medewerkers, m/v.

Gelezen in...

Social Anthropology

Dit is het vakblad van de Europese Associatie van sociaal antropologen en verschijnt slechts drie keer per jaar. Het gamma aan onderwerpen is ongekend en de relevantie varieert met je eigen belangstelling. Altijd goed om de docent te verrassen met een interessante onbekende invalshoek.

No. 2 (1997)

Aandacht voor de absurde voorkeur in Québec dat twee broers met twee zussen trouwen. De auteurs proberen (met moderne middelen) de redenen voor deze voorkeur aan te tonen. Ten tweede een artikel over *gender* in Zuid-Portugal en zoals in elk blad op dit moment een artikel over globalisering. Hier over de relatie tussen globalisering en ethniciteit.

Overheidsmanagement

No. 11 (1997)

Dit novembernummer heeft als thema aanbesteden en uitbesteden met onder andere een stuk over de inkoop van welzijnsvoorzieningen en de aanbesteding van it-goederen en it-diensten. Verder ook aandacht voor onderwerpen op andere terreinen, zoals het gemeentelijk integriteitsbeleid.

Vrijtijdsstudies

Vrijtijdsstudies verschijnt vier maal per jaar en behandelt 'vrije tijd' in de breedste zin des woord. Waarom zijn stukken hieruit ook relevant voor de bestuurskundige? Omdat mensen steeds meer vrije tijd krijgen en de overheid ook hier op allerlei manieren stuurt.

No. 3 (1997)

Het nummer opent met een antropologisch artikel over de consumptie van '(ont)roerende' beelden. Interessanter voor de bestuurskundige is het volgende artikel van prof. Green over het feit of meer flexibele vrouwelijke werkrachten voor deze vrouwen een verminderde hoeveelheid vrije tijd betekent. Het derde artikel in dit nummer behandelt de rol van kleine ondernemers in de duurzame ontwikkeling van toerisme in Costa Rica.

Millennium

Dit blad voor international studies verschijnt drie maal per jaar en kent de bekende opbouw van wetenschappelijke tijdschriften. Naast een aantal hoofdartikelen, zijn er recensies, overzichten van de stand van zaken in een bepaald vakgebied en discussies.

No. 1 (1997)

De drie hoofdartikelen behandelen zeer verschillende onderwerpen. Het eerste artikel van Ohrgaard gaat in op de Europese politieke samenwerking en beziet dat deze niet supranationaal is, maar op zich meer is dan intergouvernementeel. Het tweede artikel kijkt naar het voortbestaan van het neo-liberalisme in Latijns-Amerika. John Stuart Mill is het thema van het derde hoofdartikel. De auteur Varouxakis kijkt naar het principe van overheidsingrijpen binnen het denken van Mill. Ook in Millennium ontkomt men niet aan globalisering. In een *special review article* kijkt het naar de problemen/uitdagingen die de huidige globalisering biedt aan China.

Advertentie

INTERIM ASSISTANCE CONFERENCE HANDLING

Administratief medewerker

Interim Assistance is op zoek naar een student(e), die in de periode februari 1998 - juni 1998 beschikbaar is om gemiddeld 4 uur per dag op ons kantoor licht administratieve werkzaamheden te verrichten. Deze werkzaamheden zullen bestaan uit het beantwoorden van de telefoon, tekstverwerking, dataverwerking en het ontvangen van bezoekers.

Functie eisen:

- flexibel;
- goede mondelinge en schriftelijke uitdrucks-vaardigheid, zowel in het Nederlands als in het Engels;
- ervaring met Windows 95 en Microsoft Word;
- representatief;
- gevoel voor dienstverlening
- niet bang om initiatief te nemen.

Heb je interesse in de mogelijkheid om je studie te combineren met leuk en afwisselend werk, stuur dan een korte brief met je CV naar Interim Assistance Conference Handling, t.a.v. Johan van Werven, Postbus 484, 2300 AL Leiden, onder vermelding van het vacaturenummer. Mocht je verdere informatie willen, dan kun je bellen met Interim Assistance Conference Handling, telefoonnummer 071 5661886.

East-West Review of Social Policy

Nr 1 (1995/1996)

Al een wat ouder nummer deze keer, maar in de UB nog steeds het meest recente nummer. Het tijdschrift beoogt een forum te vormen voor het schrijven over sociale politiek in West en Oost-Europa met speciaal veel aandacht voor de overgangseconomieën. Met onder andere pensioenen in Polen en Duitsland.

Foreign Affairs

No. 6 (1997)

In het laatste nummer van het jaar een breed scala aan onderwerpen. Ook hier aandacht voor Azië, volgens de auteur zal het slechts een kwestie van tijd zijn voordat Azië, net als in de

vacature IA-V003

negentiende eeuw, weer het centrum van de wereld economie is. Of de auteur na de crisis in Azië er nog zo over denkt is de vraag. Verder de onvermijdelijke EMU. Volgens de schrijver roept Europa hier heel wat problemen mee op, zowel voor de Europese landen als de Verenigde Staten. En Algerije, het land waar waarschijnlijk de geheime dienst een net zo grote rol heeft in de massale moordpartijen als de fundamentalistische FIS. Voor sommige Arabische landen is Algerije het schrikbeeld, dat ook hun land zou kunnen treffen. En "we kunnen niet meer zonder" een artikel over globalisering, deze keer over de *global public policy*.

Internationale Spectator

No. 11 (1997)

Kijkt het prestigieuze *Foreign Affairs* voornamelijk vooruit, de *Internationale Spectator* van ons eigen Clingendael kijkt naar het verleden. Dit nummer heeft als thema tachtig jaar Russische revolutie. Over ontwapening, wapenbeheersing, een internationaal strafhof.

Openbaar Bestuur

No. 9 (1997)

Een stuk over de gevolgen van het verdrag van Amsterdam voor Nederlandse overheden; de financiële nazorg bij rampen (in de serie risicomanagement); hoe de bezwaarschriftenprocedure te vereenvoudigen; en ook Openbaar Bestuur gaat met de tijd mee:

het flexibele kantoor en hoe groot moet het maatschappelijk draagvlak zijn voor beleid.

No. 10 (1997)

Hoe kan de overheid met behulp van recht de kunstwereld beïnvloeden; een interessant artikel over beperkingen van het bedrijfseconomisch baten- en lastenstelsel voor het Rijk; de relatie tussen de aansturing en de uitvoering bij de politie; de AWB praktijk.

No. 11 (1997)

Over de beperkingen van de macht van politici, ministers en parlement. Staan zij centraal of steeds meer aan de lijn? De levensvatbaarheid van hybride organisaties: overheidsorganisaties die publieke taken combineren met het ondernemen van commerciële activiteiten; strafvervolgning van overheden, vooral de beperkingen; de geschiedenis en inhoud van het Verdrag van Schengen.

Harvard Business Review

No. 5 (1997)

Jubileum nummer van dit bekende tijdschrift met een aantal grootheden (Drucker, Handy, Senge e.a.) die toekomstvoorspellingen doen. Het nummer heeft als thema presteren in de informatie economie met aandacht voor strategie, productontwikkeling in het internet-tijdperk. Verder ook weer aandacht voor Azië en een interview met de succesvolle baas van British Petroleum.

No. 6 (1997)

Het laatste nummer van het 1997 heeft een interessante case-study. In plaats van het vaak voorkomende succesverhaal van consultancy, hier een voorbeeld van hoe het goed misgaat. Ook een boeiend stuk over het top management team en mythes (samenwerking) daarover en hoewel iedereen praat over een terugkeer naar kernactiviteiten een artikel over het wel of niet diversificeren.

Mondialisering

Dit is geen tijdschrift, maar de titel van een bundel van de Studium Generale over het fenomeen mondialisering. Met goede artikelen (de sprekers waren ook erg goed) over het begrip; economische internationalisering; de voormalige Sowjet landen; migratie; infectieziekten en McDonaldisering van de wereld.

Agenda

- 12 maart: Landelijke Onderzoeksdag in Rotterdam.
- 31 maart: Lezing van mr. A.W.H. Docters van Leeuwen om 19.00 uur in het Academiegebouw.
- 16 april: Landelijke Bestuurskundedag in Enschede.
- 21 april: Informatiedag Bestuurskundige en arbeidsmarkt 1998 in Leiden.

De volgende Bestuurskundige Berichten zal in het teken staan van de verkiezingen. Heb jij daar ideeën over en/of wil je een bijdrage leveren aan dat nummer? Wil je misschien graag plaats nemen in de redactie? Aarzel dan niet om even langs te komen in de B.I.L.-kamer of om Laura Hage te bellen (tel. 071 5120091).

Studie- boeken?

Je vindt ze bij:

Kooyker Ginsberg

Breestraat 93
2311 CK Leiden
(071) 516 05 00

Breestraat 127
2311 CM Leiden
(071) 512 46 42

***) De grootste boekhandel van Leiden...**